

F b
447

Aug

He 113, 8

Epitome Præceptorum
DIALECTICÆ,
in usum

CLASSICORUM
*inferiorum ex institutioni-
bus Logicis compendio-
se collecta.*

à

**CUNRADO DIETE-
RICO, SS. THEOLOG. D.**
Ecclesiæ Ulmenfis Pastore &
Superintenden-
te.

*sunt ex libris
mei Melchioris
Friederici à*

LIPSIÆ, *curavit
abaz.*

*Sumptibus heredum Thomæ Schüreri
& Matthiæ Gotzii.*

ANNO MDCXXXVI.

LUDI-MAGISTRI ET
PÆDAGOGI SALVETE.

Deprehendi in aliquibus imparem in tradendis præceptis Logicis dexteritatem. Sunt namque qui omnia & singula præcepta, ea serie qua impressa, omnibus & singulis discipulis sine discrimine ediscenda proponunt. At ista ordine infrugifero imperitè admodum, non sine deploranda discentium jactura procedunt. Quia enim prædicabilia & prædicamenta, quid canonum & elenchorum farragines, & aliena quam plurima alia ad primos Logicae elementarios? His qui ista injungunt, tam apti sunt imperitè juventutis magistri, quam apti insulsi ad pulsandam cytharam asini. Apage verò è Scholis ineptos ipsos & insulsos asinos. Vos Ludi-Magistri & Pædagogi, si rectè discipulos vestros informare volueritis, hoc ordine procedite. Primis elementariis nihil præter nuda præceptorum rudimenta, ad unguem q̄ recitanda, diligenter primo semestri inculcate: Altero, simplices canones absq̄ exceptionum anomalis subjicite, & in his probetiores exerce. His fundamentis feliciter præsuppositis, reliqua demum qua in Logicis supersunt, istis qui confirmatiore sunt ætatis ac judicii proponite, & ut verum eorundem usum intelligant, vestra industria providete. Hoc ubi eâ, quâ decet, fide ac discretionem feceritis, singularem laboris & diligentia vestra fructum animadvertetis. Ut facere absque impedimento possitis. Epitomen hanc in vestri & discipulorum vestrorum gratiam edidi: quâ qui vultis & potestis, bene uti velit.

Salvete iterum Ludi-magistri
& Pædagogi atque valete.

BONE

BONÆ INDOLIS ET SPEI ADO-
LESCENTIBUS.

GUILHELMO ANTONII, Marpurgensi.

PHILIPPO JUSTO VIETORI, Giessensi.

CHRISTIANO-LUDOVIGO CANTORAL, VVit-
tenbergensi.

HELVICO DIETERICO, Kyrttorffensi.

PETRO HERMANNO NIGIDIO, Marpurgensi.

Discipulis suis dilectis, S.

Uti in tradendis artium huma-
norum discipulis hoc agunt, ut
paucis, si non omnia, attamen
quam plurima, eaque maxime
necessaria proponant, meo equi-
dem iudicio hoc agunt, ut miris modis discen-
tium memoriam perficiant, ingenium excolant,
animos incendant, studia promoveant, litera-
rum nauseam adimant, nec non fastidiosos
ediscendi labores præscindant. Quanto opere
namque proluxa & intricata docendi atque
discendi ratio non tam iuventuti Scholasticæ,
quam toti etiam Rei literariæ noceat, discipli-
nas obscuret, memoriam enervet, ingenia he-
betet, animos emaceret, studia retardet, discen-
tes conturbet, iisdemq; literarum fastidium de-
testando cum damno creet, vel illi soli norunt,

A 2

que

EPISTOLA

qui fideli curâ ac diligenti industriâ imperitam
in Scholis pubem informant. Idem & ego meo-
met edoctus exemplo comperi: Ideoq; non tan-
tum antehac in gratiam provectorum meorum
discipulorum Institutiones Logicas & Rhetori-
cas conscripsi, variisq; exemplis, regulis, canoni-
bus & observationibus pro ipsorum captu illu-
stratas, in lucem edidi, sed & jam nunc in ju-
niorum in classibus inferioribus adhuc desu-
dantium gratiam, brevem ex iisdem præcepto-
rum præcipuorum ac canonum epitomen com-
pendiosa synopsis excerpere & evulgare volui.
Id quod volui, communis postulavit utilitas,
materie suasit dignitas, discipulorum iussit com-
moditas, ipsa denique adegit necessitas. Vobis
verò, discipuli & indolis & spei bonæ, quod in
specie Epitomen hanc Logicam inscribo, facit
inter alia quàm plurima a vitis præcipue pa-
rentum vestrorum splendor, qui tum generis &
eruditionis, tum rerum in Ecclesiis & Academi-
is præclare gestarum nomine, apud omnes pios
& bonos summo iure & honore est celebratissi-
mus. Quis enim est nescius, (ut horum prius,
qui piè antehac vita in Christo defuncti, me-
moriam è superis q. revocem,) qui & qualis fu-
erit Hieronymus à Cantoral Valentia-
nus, Nobilis Hispanus, Gregorii de Valen-
tia.

DEDICATORIA.

tia, Jesuitice sectæ nostro seculo principis, germanus frater? Is quanquam in medio Papatus natus, & à Jesuitis à primis incunabulis informatus, singulari tamen illuminatione divina, veram Evangelii sinceri lucem agnovit, & ob intrepidam eiusdem confessionem adversa multa ab Hispanis passus, in Germaniam se contulit, ac tandem, non tam ob invictam fidei constantiam, quàm excellentem variarum scientiarum notitiam, Exoticarum linguarum Professor in illustri Academia VVittenbergensi à Sereniss. Electore Saxonie designatus est. Quam provinciam quanto cum honore administravit, vel hoc uno indubitato indicio constat, quòd prematura & insperata ejus mors viris doctissimis & literatissimis per quam acerba extitit memoria verò ejusdem adhuc dum honorificentissima apud bonos quosvis extet. Quis ignorat, quàm fide, industriâ & dexteritate, Jeremias Vietor, S S. Theol. D. Ecclesie huius nostræ per annos plurimos pastor, & vicinarum Hassie superioris Superintendens vigilantissimus, officium suum, dum viveret, administravit, & sic etiam post luctuosum obitum magnum sui desiderium Ecclesiis nostris excitavit? Quis non videt, quàm insigni cum honore & magno Rei literarie fructu Academia huic nostræ ha-

EPISTOLA

Tenus praefuerint, & etiam nunc praesint, duo
 Senatus nostri ocelli & lumina plusquam illu-
 stria, optimus ille Petrus Hermannus Nigi-
 dius J. U. D. Orat. Professor publicus, p. t. Re-
 ctor Magnificus, & magnus ille Gothofredus
 Antonii, Academiae Cancellarius Amplissi-
 mus, J. V. D. Antecessor & Consiliarius Hessa-
 tus primarius, Dd. fautores, Collegae ac respecti-
 ve affines & compatres mei plurimum obser-
 vandi atq; dilecti? De Johanne Dieterico,
 non ita pridem Ecclesiae Kyrttorffensis, nunc ve-
 ro Butzbacensis Antistite dignissimo, germano
 meo ut & unico ita & dilectissimo, nil referam,
 ne si vel minimum referrem, mihimet ipsi &
 meis abblandiri velle, aliis viderer. His ergo vi-
 vis Magnificis, Ampliss. Reverend. Clariss. Do-
 ctiss. cum in lucem hanc mortalem divina beni-
 gnitate progeniti sitis, vestrum erit, ut laudatis-
 simis ipsorum vestigiis insistatis, quo sicut nomi-
 nis & possessionis, ita & virtutis, eruditionis &
 honoris aviti ac patriti genuini haeredes esse pos-
 sitis. Poteritis autem ubi solidioris eruditionis
 fundamentis in artibus Logicis feliciter in clas-
 sibus Paedagogicis jaectis, suo olim tempore disci-
 plinas superiores indefesso studio ac labore super-
 struxeritis. Cujus rei gratia cum partim ad
 classes Logicas vestro merito evecti sitis, partim

m.

DEDICATORIA.

in proximè futuris promotionibus ad easdem,
Deo volente, transferri possitis, calcar verò pu-
blica hac inscriptione addere volui, ut parentum
vobis exempla ob oculos proponentes, maiori
cum alacritate utilissimam præceptorum Logi-
corum scientiam, post veræ pietatis & religionis
exercitia, ante omnia fideliter addisceret, quò au-
spiciori cum successu in cæpto studiorum ve-
strorum cursu provehi, ac tandem aliquando,
Domino conatibus vestris piis feliciter annuen-
te, angusta eruditionis solida penetralia laudabi-
liter ingredi, nec non familia vestræ famam
virtute propria gloriosè extendere possitis. Quod
ut ex parentum vestrorum voto, meo verò præ-
ceptorumq; vestrorum nutu fiat, faxit Deus ter
Opt. Max. benignissimus Pater luminum, à quo
omnis donatio bona & omne donum perfectum
descendit desuper, benedictus in seculorum secu-
la. Scribebam in Inclyta Hessorum GIESSE-
NA, ipsis Calend. Maii, ANNO à Christo na-
to 1613.

V. P.

Cunradus Dieterich / S S. Theol.
D. Ecclesiæ Ulmenis Pastor
& Superintendens.

A 4

EPI

E P I T O M E S

Præceptorum Dialecticæ

L I B E R I.

D E I N V E N T I O N E.

C A P U T I.

DI A L E C T I C A est ars ratione bene utendi. *Eodem sensu & Logica dicitur.*

C A P U T II.

1. Partes Dialecticæ duæ sunt: Inventio sive Inven-
trix: & Judicium sive Judicatrix.
2. Inventio est prior pars Dialecticæ de inveniendis
argumentis.
3. Argumentum est, quod ad aliquid arguendum af-
fectum est.

C A P U T III.

1. Argumentum est vel Artificiale & Inartificiale.
2. Artificiale est, quod ex sese arguit.
3. Estq; primum vel à primo ortum.
4. Primum, est, quod est suæ originis.
5. Ortum est, quod à primis originem trahit.
6. Simplex est, quod simpliciter & absolute confide-
ratur.
8. Comparatum est, quo res comparatione quantita-
tis & qualitatis considerantur.
9. Simplex est Consentaneum, vel Dissentaneum.
10. Consentaneum est, quod cum re, quam arguit,
consentit.

11. Dis.

11. Dissentaneum est, quod à re, quam arguit, dissentit.

12. Consentaneum est vel absolutè, vel modo quodam.

13. Absolutè consentaneum est, quod absolutè cum re, quam arguit, consentit, ut *Causa & Effectum*.

14. Modo quodam consentaneum est, quod modo quodam cum re, quam arguit, consentit, ut *Subiectum & Adjunctum*.

CAPUT IV.

1. CAUSA

est argumentum absolutè consentaneum cujus vi res est.

2. Causæ sunt quatuor: 1. Efficiens. 2. Materia. 3. Forma. 4. Finis.

Causarum Generales sunt

CANONES.

1. Omnis causa prior est suo effectu, ut: *pater est prior filio, Gallina ovo.*

2. Causa notior est suo effecto.

3. Posita causa ponitur effectus. Et, Sublatâ vel cessante causâ, cessat effectus.

4. Qualis causa, tale etiam est effectum: & contrâ.

5. Causa non est genere deterior suo effecto.

6. Quicquid est causa causæ, etiam est causa causati, ut: *Abus tuus est causa patris tui. E. etiam est causa tui.*

CAPUT V.

1. EFFICIENS

est causa, à qua res est.

Ejus sunt hi Generales

CANONES.

1. Nihil fit sine causâ efficiente. Quicquid enim est, ab alio est: & Nihil est causa sui ipsius.

2. Omnis efficiens agit propter certum finem.

3. Causa efficiens nobilior est suo effecto.

A S

2. Causæ

2. Causæ efficientis sunt tres modi.
 2. *Primus est: Efficiens est vel Procreans, vel conservans.*

4. PROCREANS

est, quæ rem efficit, (procreat,) ut:

Deus creabit mundum. Romulus condidit Romam. Sol procreat diem.

Procreantis sunt hi

CANONES.

1. Si causa procreans est, effectum etiam esse potest, ut: *Si sol est, dies effici potest.*

2. Si effectum est procreatum, à procreante procreatum esse necesse est. *Si dies est, à sole sit necesse est.*

5. CONSERVANS

est, quæ rem procreatam conservat ac tuetur, ut: *Deus mundum à se creatum conservat. Consules & Imperatores Romani Romam conservarunt.*

Conservantis est hic

CANON.

Si conservans est, effectum tutum & salvum manere potest: Et contra. *Si Deus custodit civitatem, salva erit, sin minus, peribit.*

CAPUT VI.

1. Secundus modus efficientis est: EFFICIENS vel SOLA efficit, vel cum aliis.

2. SOLA

est, quæ rem solam sine alterius adminiculo efficit, seu quæ sola effectum producit, ut: *Solus Deus potest remittere peccata. Christus solus nos redemit à peccatis. Solâ fide justificatur homo.*

Solitaria sunt hi

CANONES.

1. Solitariæ causæ solitarius est effectus, ut: *Sola fides nos justificat. E. & justificatio nostra soli fidei adscribenda. Itaq;*

2. *Cui tribuitur effectus solitarius, eidem tribuetur & cau-*

& cau-

& causa solitaria, & contra, ut: *Christo tribuitur potestas remittendi peccata. E. & Deus sit necesse erit.*

3. CAUSA CUM ALIIS

est, quæ cum aliis agit, & ad producendum effectum concurrit, ut.

Natura, ars, exercitatio artificem faciunt. Imperator, exercitus decuriones, centuriones, milites, &c. in obtinenda belli victoria laborant.

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Partialis causæ partialis est effectus, ut: *In victoria obtinenda non solus Imperator, sed & milites sudant. E. nec soli Imperatori adscribenda.*

Itaque

2. Ab unâ causâ partiali effectum totale inferri non potest, ut: *Ille habet bonum ingenium. E. est doctus.*

3. Positis causis sufficientibus in actu sequitur effectus, & contra, ut: *Ille habet bonum ingenium, multos libros, præceptores doctos, & est diligens. E. erit doctus.*

4. Harum alia est Principalis; alia minus principales sive adjuvantes.

5. Efficiens PRINCIPALIS est, quæ plus cæteris efficit.

6. MINUS PRINCIPALIS seu ADJUVANTES sunt, quæ principalem adjuvant.

7. Ad adjuvantem refertur & instrumentum sive causa Instrumentalis.

8. Causa instrumentalis est, cujus ministerio effectum producitur. *Sic Spiritus S. est causa efficiens principalis conversionis nostræ. Adjuvantes sunt Propheta, Apostoli & Pastores. Instrumentalis est Verbum Dei & Sacramentorum usus.*

Harum sunt hi

CANONES.

1. Efficientis principalis principale est effectum, ut: *In conversione hominis principaliter Spiritus S. operatur. E. & conversio principale Sp. S. effectum.*

2. Causa

2. Causa principalis non excludit causas minus principales five administras, ut : non valet. *Pluvia sunt causa dilubii. E. non Deus. Et vicissim. Deus est causa dilubii. E. non pluvia.*

3. Causa adjuvans ad producendum effectum non est sufficiens, ut: *Multitudo librorum non facit te doctum.*

4. Positâ causâ minus principali unâ, non excluduntur aut removentur administræ reliquæ, ut: *N. V. C. Natura facit Poetam. E. non exercitatio. Requiritur enim utraq.*

5. Instrumentum totum subservit aetioni principalis agentis, à quo dirigitur : ut, *calamus scriptorius vim habet pingendi literas : ut tamen hoc vel illo modo pingit, id omne à scribentis determinatione dependet.*

6. Essentia instrumenti consistit in usu.

7. Remotis, & negatis instrumentis ad rem efficiendam necessariis, removetur etiam effectum: & contra: Datis instrumentis effectum esse potest, ut : *Non habeo atramentum, neque pennam neque papyrum. E. non possum scribere: Pistor habet fornacem, farinam & lignum. E. potest pinsere panem.*

CAPUT VIII.

1. Tertius modus efficientis est; efficiens vel per se, vel per accidens.

2. EFFICIENS PER SE est, quæ sua facultate efficit.

3. Estque vel Naturalis vel voluntaria.

4. EFFICIENS NATURALIS est, quæ insita naturâ & facultate efficit, ut:

Magnes naturâ trahit ferrum. Ignis naturali virtute urit. Oculus videt. Auris audit.

Ejus sunt hi

CANONES.

2. Causa naturalis est determinata ad unum, ut: *Ignis non potest non calefacere.*

2. Naturalis causa uno & eodem modo se habens, agit uno & eodem modo, pro diversitate subjectarum mate-

materiarum, ut: *Sol semper indurat lutum: semper liquefacit ceram. Vinum semper calefacit. Ignis semper urit.*

3. Positis causis naturalibus sufficientibus & non impeditis, si sit admota materia, necessario sequitur effectus, ut: *Stipula sunt coniecta in ignem. E comburentur.*

5. EFFICIENS VOLUNTARIA

est, quæ destinato consilio & liberâ voluntate efficit, ut: *Deus omnia fecit ex consilio voluntatis suæ. David sciens & volens adulterium committit.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Causa voluntaria est libera & indifferens ad actionem. Potest agere & non agere, ut: *Pistor modo pinxit, modo non.*

2. Positâ causâ voluntariâ, non est necesse poni effectum. Non igitur V. C. *Deus est ab eterno. E. & mundus vel, A possibili ad inesse non valet consequentia, ut: Bellarminus potest fieri Pontifex Max. E. est Pontifex.*

3. Voluntaria causa non posita in actu, non sequitur effectus, ut: *Architecto non edificante, non fit domus.*

6. EFFICIENS PER ACCIDENS

est, quæ alienâ facultate efficit.

Ejus sunt sequentes generales

CANONES.

1. Quæ per accidens sunt, non sunt curæ arti. Causæ enim per accidens sunt infinitæ.

2. Ab eo quod inest per se, ad id quod per accidens accedit, non valet consequentia.

A causâ efficiente per se, ad efficientem per accidens N. V. C.

A causis per accidens N. V. C. ut: *Temperantia est bona (per se) Febris affert Temperantiam (per accidens) E. febris est bona.*

7. Estque Necessaria vel Fortuita.

8. EFFICIENS NECESSARIA

est, quæ necessitate & vi efficientem ad effectum cogit

ut: *Fur nolens volens à prætore ad carcerem trahitur. Eleazarus vi coactus carne suilla vescitur.*

9. CAUSA FORTUITA

est, cum præter consilium & propositum efficienti aliquid evenit, ut: *Vinitor plantans vineam offodiendo thesaurum præter intentionem suam invenit.*

Ad causam fortuitam refertur & *Efficiens per Ignorantiam & imprudentiam*, cum temerè, imprudenter & ignoranter quid committimus.

Vt si quis telum collimet in feram: hominem autem eo in loco, ubi fera esse creditur, latentem occidat: Efficiens homicidii est per ignorantiam. Sic si super caput viatoris decidens bipennis illum occidat: Lignator est efficiens per imprudentiam, &c.

Causæ fortuitæ sunt hi

CANONES.

1. Quæ fortuna & casu fiunt, rara sunt, ut; *Rarissime inveniunt Piscatores aureum tripodem.* Itaque

2. A causâ fortuitâ N. V. C. ut: *Iste abiens Francofurtum invenit in via thesaurum. Ego abibo Francofurtum. E. inveniam etiam thesaurum.*

CAPUT VIII.

1. MATERIA

est causa, ex quâ res est, ut: *ex corio fit calcæus, ex farina panis; ex panno vestis.*

2. Estque vel sensibilis vel intelligibilis.

3. Sensibilis est, ex quâ constat materiatum compositum.

4. Estque vel Compositionis vel Transmutationis.

5. Compositionis est, quæ actu manet in materiato, ut: *Aurum est poculi aurei materia actu immanens.*

6. Materia Transmutationis est, quæ non nisi potentia est in materiato, ut: *ex semine transmutato nascitur animal, ex sanguine generatur caro.*

7. Materia Intelligibilis est, ex quâ materiatum incorporeum constat. *Sic orationis materia sunt dictiones; Syllogismi materia sunt tres propositiones.*

Mater

Dialectica Lib. I.

15

Materiae sunt hi

CANONES.

1. Si materia est, materiatum esse potest, & contra, ut: *Habeo farinam & aquam. E. possum pinsere panem.*
 2. Remota materia permanente, removetur etiam effectum materiatum. *Aurum non est. E. nec poculum aureum.*
 3. Posito effectu materiato permanente, ponitur ipsa etiam materia, ut: *Mensa lignea est. E. lignum est.* Contra autem posito effectu materiato transeunte, necesse est materiam ipsam praecessisse, ut: *Panis est. E. aquam & farinam adfuisse necesse est.*
 4. Qualis est materia, tale etiam est materiatum. *Idola sunt ex lignis. E. & ipsa ligna sunt.*
 5. Diversae materiae variant rerum dignitatem, ut: *Gemma preciosior est silice. Pannus Angelicus praestat Giesseno.*
 6. Cui tribuitur materia, eidem etiam tribuuntur & partes & proprietates materiae, & contra, ut: *Angeli non habent corpus. E. nec carnem, nec ossa (partes corporis) nec ire, nec dormire, nec vigilare possunt, (quae sunt proprietates corporis.)*
-

CAPUT IX.

I. FORMA

est causa, per quam res est, id quod est, ut: *Anima rationalis est forma hominis, quia per eam homo est homo, & simul ab aliis creaturis omnibus distinguitur.*

2. Forma est duplex: alia interna sive substantialis vel essentialis: alia externa sive accidentalis.

3. Forma interna sive essentialis est, quae ipsam rei essentiam constituit, seu, quae dat esse rei.

4. Estque vel singularis vel communis.

5. Singularis est, quae incommunicabilis est, & certum individui propria, ut: *forma huius Petri, Pauli.*

6. Communis est, quae aliis est communicabilis.

7. Estque vel Generica vel Specifica.

8. Generica est, quae multis speciebus competit, ut: *Anima vegetans & sentiens est forma generica, quia tum homini tum bestiis communis est.*

9. Spe-

9. Specifica est, quæ multis individuis competit, ut: *Rationale est forma hominis, quæ multis individuis Cicero- ni, Petro, Paulo, &c. communis est.*

10. EXTERNA sive Accidentalisis forma est exterior cuiuslibet rei effigies: sic, *color corporis, scientia animi, figura exterior hominis, animalis, scæmi, mensæ, lapidis, &c.*

Forma sunt hi

CANONES.

1. Posita sive affirmata forma substantiali, ponitur & affirmatur res ipsa: & contra: Destructa sive negata forma, destruitur sive negatur res ipsa.

Forma enim dat esse rei: & Per formam res est, id quod est, ut: *Bucephalus habet animam sentientem, E. est animal. Nabuchodonosori non est tributæ forma bestialis. E. nec mutatus in bestiam.*

2. Forma simul est cum suo effectu (re formatâ.)

3. Unius rei unica tantum est forma essentialis seu Specifica.

4. Forma non variatur gradibus, non recipit magis & minus, nec majus & minus. *Rationalitas non est magis forma hominis in hoc, magis in illo.*

5. Formæ *Alteilingy* specificæ & propriæ non tollunt formam *siælindv* communem sive generalem, sed eandem præsupponunt. *Sic sentiens in animali bruto non tollit vitam. Non enim sequitur: Sentit: E. non vivit. Forma humana corporis non tollit formam mixti.*

CAPUT X.

1. FINIS

est causa, cuius GRATIA (propter quam) res est.

2. Estque duplex, vel finis \bar{g} Cujus; vel finis \bar{q} Cui.

3. Finis \bar{g} Cujus est, quem efficiens contendit assequi.

4. Estque principalis, vel minus principalis.

5. Principalis est, qui primario ab efficiente intenditur, ut: *Procreatio sobolis finis conjugii principalis est.*

6. Estque vel ultimus sive summus, vel subordinatus (ultimo) sive intermedius.

7. Ulti-

7. Ultimus sive summus est, ad quem reliqui omnes referuntur, ut *Gloria Dei, Artium: Bene ratione uti, Dialectica: bene loqui Grammatica: bene dicere, Rhetorica finis summus est.*

8. Subordinatus est, super quem est summus; seu, qui tanquam intermedius ad ultimum refertur, ut: *fines intermedii Logica sunt argumenta invenire & inventa disponere: Rhetorica, elocutio & pronunciatio.*

9. Finis minus principalis est, qui secundario ab efficiente intenditur, ut: *Conjugii finis minus principalis est solatium vitæ, vitatio pravæ cupiditatum, &c.*

10. Finis \bar{q} Cui est] id, cui finis Cuius intenditur: Sic, *eger est finis cui sanitas destinatur. Homo finis rerum naturalium.*

Finis sunt hi

CANONES.

1. Si finis est, etiam destinatum seu finitum erit:

Itaque

Posito fine, ponuntur etiam ipsa destinata seu media ad finem: & contra: Sublato fine (principali) tolluntur & destinata, ut: *Si vis eternam vitam potiri, via Christus est. Si Christum auferas, vitam eternam consequi non potes.*

2. Finis principalis non tollit minus principalem (accessorium.) Ut: *N. V. C. Doctor Ecclesie debet docere, ut gloriam Dei illustret. E non debet accipere stipendium.*

3. Unius rei possunt esse plures fines, sed subordinati.

Itaque

Uno fine remoto, non est necesse tolli quoque reliquos, ut: *Adolescens iste nobilis non studet propter adminiculum vitæ. E studia ei sunt adjicienda.*

4. Propter quod unumquodque tale est (expetitur) illud magis tale est (magis expetitur & præstantius habetur,) ut: *Ille appetit vetulam propter pecuniam. Ergo pecuniam magis appetit.*

5. Cujus finis bonus est, id ipsum etiam bonum esse censetur. Et contra, ut: *fines artium boni sunt. E. & ipse artes bonæ erunt.*

B

CAPUT I

CAPUT XI.

I. EFFECTUM

est argumentum absolutè consentaneum, quod ex causis existit.

2. Estque pro diversitate Causarum quadruplex: 1. In specie Effectum Efficientis. 2. Materiaturum. 3. Formatum. 4. Finitum seu Destinatum.

3. Effectum efficientis est, quod à causâ efficiente existit

Huc referuntur 1. Motus & res motu facta. Hæc enim Effecta sunt efficientis quod movet. Sic creatio & conservatio mundi, angelorum & hominum sunt motus seu res motu facta, vel effectum Dei. Terram foecundare, Coelû illustrare & calore fovere, Solis: procreare liberos, parentum effectum sunt

2. Consilia, cogitationes sive deliberationes, etiam si ad exitum productæ non fuerint. Hæc n. effecta sunt mentis deliberantis, cogitantis, consulentis. Sic Senatus consulta leges, decreta, sunt effecta Senatorum, Legislatorum, Principum.

3. Dicta & scripta, quæ effecta sunt eorum, qui dicunt & scribunt. Sic bene dicere & scribere sunt effecta Demosthenis & Ciceronis.

4. Virtutum ac vitiorum operationes sive vires effecta etiam sunt. Sic suum cuiq; tribuere effectum est justitiæ: Dilapidatio opum & egestas est effectum luxus.

5. Deniq; laudes & vituperationes, (propter virtutes vel vitia, res gestas bonas vel malas) ad effecta referuntur.

4. Effectum materiaturum est, quod à materia existit. Panis est materiaturum farina: gladius ferri: Vestis panni: calceus corii, &c.

5. Formatum est, quod à forma existit. Homo non est formatum rationis sive anime rationalis.

6. Finitum est, quod ad finem ordinatus est. Navigatio est finitum lucri: Conjugium procreationis liberorum.

Effecti seu causati hi sunt

CANONES.

1. Posito causato necesse est causam esse vel fuisse, ut;

ut: *Domus est. E. necesse est esse materiam e qua constat. E. necesse est fuisse artificem.*

2. Cujus effectus bonus est, id non potest esse toto genere malum, ut: *Eruditio honesta est utilis. E. & Schola & institutio, & contra: Cujus effectus malus est, id toto genere bonum esse non potest, ut: Fruges ex agro non nascuntur bona. E. nec fundus bonus est.*

3. Impossibile est causam effectricem totalem genere suo deteriore esse effectu, ut: *V. C. Creatura sunt intelligentes E. & Deus creator intelligens erit.*

4. Cui convenit effectus, eidem & causa convenit, & contra, ut: *ille tribui unicuique, quod suum est. E. justitia praeditus est.*

5. Posito effecto probabiliter instrumenta ponuntur. Et contra, ut: *Est doctus. E. habuit libros.*

Hactenus de argumentis absolute consentaneis: sequuntur modo quodam consentanea, Subjectum & Adjunctum.

CAPUT XII.

I. SUJEC TUM

est argumentum modo quodam consentaneum, cui aliquid adjungitur.

Estque vel recipiens, vel occupans.

3. Recipiens est, quod adjunctum recipit.

4. Estque vel recipiens in se, vel ad se.

5. Recipiens in se est, quod adjunctum recipit in se. *Sic anima est subjectum scientiae, ignorantiae, virtutis, vitii, &c. Corpus pulchritudinis, deformitatis, sanitatis, morborum, roboris, &c.*

6. Estque vel proprium vel commune.

7. Proprium est, quod cum adjuncto reciprocatur. *Sic homo est subjectum risibilitatis. Ovis balatus. Canis latratus.*

8. Commune est, quod cum adjuncto non reciprocatur. *Sic paries est subjectum albedinis, quae tamen aliis etiam subjectis disparata tribui potest.*

9. Subjectam recipiens ad se est, quod adjunctum re-

cipit ad vel circum se. Sic homo est *subjectum divitiarum, paupertatis, honoris, vestitus. Dives, amicorum multorum. Christus coronæ spineæ, arundinis, purpuræ.*

Huc pertinet & Locus, qui *subjectum est rei locatæ: Sic stellæ sunt in cælo tanquam subjecto loco: Volucres in aere: Segetes in agro: Cives in urbe; incola in regione: scænum in prato.*

10. *Subjectum occupans est, circa quod adjunctum occupatur. Dicitur vulgò objectum vel materia circa quam. Sic sensilia sunt objecta sensuum. Color est subjectum visus: sonus auditus: sapor gustus: odor olfactus: calor, frigus, humor & siccitas tactus. Sic res virtutibus & artibus proposita: virtutum & artium subjecta sunt: vicia Bacchi: ignis Vulcani: bella Martis: poma Pomona, &c.*

Subiecti sunt hi

CANONES.

1. Posito *subjecto, necesse est poni adjuncta, ut: David est homo. E. est scientiæ capax.*

2. *Sublato & negato subjecto, tolluntur & negantur etiam adjuncta, ut: Pigmæi non sunt. E. non pugnant cum gruibus. Purgatorium non est. E. nec calidum est.*

3. *Quale subjectum tale etiam adjunctum, ut: Anima est incorporea. E. & scientia.*

4. *Si subjectum recipiens sit, res ei adjungi poterit: Sin minus, non potest, ut: si habes mentem, doctrinæ capax eris. Sin minus non eris.*

3. *Idem subjectum capax est contrariorum, sed tamen diverso tempore, & in gradibus remissis. Sic, corpus recipit in se motum & quietem. Anima amorem & odium, scientiam & ignorantiam. Aqua calorem & frigus.*

CAPUT XIII.

I. ADJUNCTUM

est argumentum modo quodam consentaneum, cui aliquid subicitur.

2. Est q̄: vel receptum vel occupatum.

3. Receptum est, quod à subjecto recipitur.

4. Est q̄

4. Estq; vel internum (*inherens, receptum in se*) vel externum (*adherens, receptum ad vel circum se.*)

5. Internum est, quod ipsi subjecto inhaeret: vel, in subjecto existit. *Sic eruditio, scientia, virtus, vitia sunt adjuncta interna animae. Pulchritudo, sanitas, robur, deformitas, morbus, corporis.*

6. Estq; vel proprium vel commune.

7. Proprium: est, quod uni soli subjecto semper & necessario inest. *Sic risibilitas est adjunctum proprium hominis: Mugitus taurorum: latratus canum: balatus ovium: rugitus leonum: hinnitus equorum: cuculatus cuculi: sibilatus serpentis: bombilatus apis: gemitus columbae: crocitus corvi: gratitatus anseris, &c.*

8. Commune est, quod pluribus subjectis pariter inest. *Sic albedo inest & cygno & parieti: nigredo Aethiopi & corvo.*

9. Estq; vel separabile vel inseparabile.

10. Separabile est, quod facile a subjecto separari potest, ut: *Calor ab aqua: Notitia a mente: & morbus a corpore.*

11. Inseparabile est, quod a subjecto separari non potest (aut difficulter potest), ut: *Nigredo a corvo: humiditas ab aqua: calor ab igne.*

12. Adjunctum externum est, quod subjecto adhaeret vel circumstat: seu: quod a subjecto recipitur ad, vel circum se. *Sic vestitus, divitiæ, paupertas, sunt adjuncta hominis externa. Præmia virtutis. Rubor vespertinus futura serenitatis.*

Ad adjunctum externum refertur & contentum, res locata, iisdemque adjacens tempus. Contentum enim, res locata, sunt adjuncta continentis & loci. Tempus vero commune est adjunctum rerum omnium: & nihil aliud est, quam duratio rerum præterita, præsens, & futura. Sic Adami adjuncto tempore res quædam gestæ explicantur, Genes. 5. Adamus erat natus annos 150 quando genuit Seth, &c.

13. Adjunctum occupatum est, quod circa suum objectum occupatur. *Sic oculus est adjunctum occupatum colob-*

*rum: Medicus aegroti: præceptor discipuli: Judex justitiæ Græ-
cæ puri sermonis: Rhetorica ornatus: Christus publicano-
rum & peccatorum. Sic omnes artifices sunt adjuncta occupata
subjectorum, quæ sibi in arte suâ tractanda sumunt.*

Adjunctorum sunt hi communes

CANONES.

1. Posito adjuncto, necesse est præexistere Subjectum;
ut: *in Platone est scientia. E. & anima.* Adjuncta enim non
possunt esse sine subjecto. Et: impossibile est *ὑπαρξίς* ac-
cidentium sine subjecto, ut: *In Cænâ Domini manet panis
sapor. I. Verus etiam panis maneat necesse est. Et per conse-
quens, impossibile est manere mera panis accidentia.*

2. Negato verò adjuncto, non statim negatur vel tol-
litur subjectum ut: *N. V. C. Mopsus non est doctus. E. non ha-
bet animam.*

3. Unius adjuncti possunt esse plura subjecta, ut: *Bo-
nitas inest tum virginitati, tum conjugio.*

4. Cui tribuitur proprium, quod uni soli essentiæ con-
venit, huic etiam ipsam essentiã tribui necesse est, &
contra: Negato aut sublato proprio, negatur & ipsum
Subjectum.

Proprium enim cum suo subjecto convertitur & reci-
procatur. ut: *Petrus potest ridere, E. est homo. Et: Est homo.
E. potest ridere. Bucephalus non potest ridere. E. non est ho-
mo. Dii gentilium non sunt omnipotentes, omniscii, &c. E.
non sunt verus Deus.*

5. Proprium non excedit suum Subjectum. *Itaq;*

Omne proprium unius speciei est incommunicabile
alteri realiter diversæ: puta, subjective, vel essentialiter
aut formaliter.

6. Remoto tempore universaliter, removetur res ipsa,
ut: *Homerus vixit ante conditam Romam. E. res Romanas
non descripsit.*

7. De quo adjunctum circumstantis vel occupatum af-
firmatur vel negatur, de eo & subjectum affirmatur vel
negatur, ut: *Spira sunt multi procuratores & causidici: E. &
multa ibi sunt lites. Francofurti multi sunt Judæi. E. & mul-
ta ibi scœnora exercentur.* Huc;

Hucusque de consentaneis sequuntur Dissentanea.

CAPUT XIV.

I. DISSENTANEA

sunt argumenta simplicia, quæ à se, quam arguunt, dissentiunt.

Horum sunt hi generales

CANONES.

1. Omnia Dissentanea enunciantur negando, sicut consentanea affirmando) & arguunt negativè; nunquam affirmativè, ut: *Lapis non est homo. Cæcus non videt. Albus non est niger. Pater non est filius. Est lapis. E. non est asinus. Est albus. E. non est niger, &c.*

2. Dissentanea sunt æquè inter se nota, ac manifesta, hoc est. Dissentaneorum qui novit unum, novit & alterum: ut: *Si scis quid sit pater (qui habet filium) nosti etiam quid sit filius, (qui habet patrem.)*

3. Dissentaneorum alterum ab altero æqualiter arguitur, hoc est.

Quantum valet & arguit unum, tantum valet & alterum. Sic respectu terminorum relata oppositionis inter patrem & filium alter ab altero æqualiter arguitur. Licet interim respectu substantia naturalis pater prior sit filio.

4. Dissentanea juxta se posita clariùs elucescunt. Sic meliùs quis percipere potest, quæ sint mala belli & vitii, si contulerit cum commodis pacis & virtutis.

2. Dissentanea sunt duplicia: Diversa vel opposita.

3. DIVERSA

sunt argumenta dissentanea, quæ solâ ratione dissentiunt.

4. Notæ diversorum sunt hæ: *Non hoc, sed illud: Quanquam tamen: Item: Cùm tamen Etiam si tamen: ut & præterquam: Si non hoc, at illud: Non alibi, at hic, &c.*

Non formosus erat, sed erat facundus Vlysses. Non victoriâ, sed insignia victoriæ Sylla reportabit. Quanquam ille studiosus est eruditus, tamen non est bene moratus.

Diversorum est hic

CANON.

B

4

Divers

Diversorum usus præcipuè est axiomaticus : & : Diversa valent tantum ad distinguendum, non ad concludendum.

CAPUT XV.

I. OPPOSITA

sunt argumenta dissentanea, quæ ratione & re dissentiunt :

Illorum sunt hi generales

CANONES.

1. Opposita non possunt attribui 1. eidem. 2. secundum idem. 3. ad idem. 4. & eodem tempore.

2. Oppositorum affirmato seu attributo uno, negantur & removentur reliqua, ut: *Ludovicus Landgravius est Georgii pater. E. non est ejus filius. Appius est cæcus. E. non habet visum. Bucephalus est equus. E. non est lapis, truncus, cervus, &c.*

3. Omnis oppositio fieri debet juxta differentiam specificam, (*formam, essentiam propriam, adjuncta propria seu essentialia*) non juxta genus aut communia accidentia, ut: *N.V.C. Dialectica est ars. E. Grammatica non est ars* (oppositio enim fit secundum genus) *Pater est robustus. E. filius non est robustus*, (oppositio enim fit secundum communia accidentia.)

2 Opposita sunt duplicia, Disparata & Contraria.

3. DISPARATA

sunt argumenta opposita, quorum unum multis pariter opponitur, ut: *Homo, Dea, liber, arbor, ferrum, &c. Flabrum, rubrum, cæruleum, viride, &c. Caseus, oleum, butyrum caro, piscis, &c. Venus non est homo. Quia est Dea.*

Disparatorum sunt hi

CANONES.

1. Positâ unâ specie, removentur omnes disparatæ, seu;

Posito vel affirmato disparatorum uno, removentur vel negantur reliqua omnia.

Ab unius disparati affirmatione, ad negationem reliquo-

liquorum. V. Consequentia, ut: *Plato est homo. E. non est asinus, non leo, non arbor.* At non contra:

Negato seu sublato disparatorum uno, necesse est affirmari seu poni unum ex reliquis, ut: *N. V. C. Non est asinus. E. est homo. E. est leo. E. est lapis.*

2. Disparatum de disparato regulariter affirmatè prædicari non potest. *Itaque*

3. Quotiescunque disparata eidem subjecto tribuuntur; seu; quoties disparatum de disparato prædicatur affirmatè, necesse est alterum proprie accipi, alterum tropicè, ut: *Herodes est homo: & Herodes est vulpes.*

CAPUT XVI.

I. CONTRARIA

sunt argumenta opposita, quorum unum uni tantum opponitur.

Illorum sunt hi generales

CANONES.

1. Contraria sunt simul.

Itaque
Si unum sit contrarium, necesse est alterum esse.

2. Contrariorum sunt contrariæ causæ, effectus, proprietates, subjecta proxima & definitiones.

3. Contraria dignoscuntur contrariis.

Contraria juxta se posita magis elucescunt.

Contrariorum est eadem sententia.

Contrariorum eadem est ratio.

4. Contraria sunt contrariorum consequentia.

5. Contraria non possunt esse in eodem subjecto, in gradibus excellentibus: at possunt esse in gradibus remissis.

2. Contraria sunt duplicia: Affirmantia & Negantia.

3. Affirmantia sunt, quorum utrumq; affirmant, hoc est, utrumq; est quid positivum, reverà aliquid est & significat, ideoq; etiam affirmatè exprimitur, ut: *virtus, vitium, Dominus, servus.*

B 5

4. Sunt

4. Suntque duplicia, Relata & Adversa.

5. RELATA

sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat & mutuâ alterius affectione

6. Arguunt verò se Relata, vel ut consentanea, vel ut dissentanea.

Ut consentanea, quatenus ad se invicem referuntur, & alterum alteri est causa essentia (relationis) & natura, hoc est, quatenus alterum alterum constituit. Sic Pater & filio accipit suam essentiam, ut sit & appelletur pater, & filius vicissim à patre, ut sit & appelletur filius.

Hæc enunciantur & se arguunt affirmative juxta hos

CANONES.

1. Relata sunt simul naturâ Relationis. Sic Pater & Filius sunt simul naturâ. Quando enim pater incipit appellari pater, tum habet filium.

Relata & ponunt se mutuò & perimunt.

Relata quot sunt, aliorum sunt.

Relata constant ex mutua ad se invicem affectione.

2. Posito uno Relatorum, ponitur & alterum: vel: Posito Relato, necesse est poni correlatum. Itaq;

A positione unius Relati ad positionem alterius valet consequentia, ut: *Christus est filius David. E. David est ejus pater.*

7. Ut Dissentanea se Relata arguunt, quatenus invicem opponuntur, nec in unam rem cadere, nec uni eademque rei secundum idem & ad idem tribui possunt, ut: *Maritus non est uxor, &: Uxor non est maritus.*

Hæc enunciantur & se arguunt negative juxta hos

CANONES.

1. Relative opposita non habent medium.

2. Destructo five negato Relato, necessario destruitur & correlatum, ut: *Ludovicus senior Landgravius Hassie non est pater. E. non habet filium.*

3. De quocunq; Relatorum unum verè affirmatur, de eodem alterum verè negatur, ut: *Abramus est Isaaci pater: E. non est Isaaci filius.* Relatum enim & Correlatum non cadunt in eandem rem.

CAPUT

CAPUT XVII.

ADVERSA

sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut è regione perpetuò adversantur, ut: *Virtus, vitium, Sapientia, stultitia. Albedo, nigredo. Bellum, pax, Bonum, malum.*

Adversorum sunt hi

CANONES.

1. Adversa se mutuò pellunt & destruunt. *Calor pellit frigus. Virtus destruit vitium. Pax bellum, &c.*

2. Adversorum uno verè affirmato, necesse est negari alterum, & contra:

Uno adversorum negato, necesse est affirmari alterum. *Saul est reprobus. E. nō est electus. Absolon est malus. E. nō est bonus. Color est albus. E. nō est niger. Non est albus. E. est niger.*

CAPUT XVIII.

I. CONTRARIA NEGANTIA

sunt, quorum alterum ait, alterum negat idem.

3. Suntq; duplicia; Contradictoria & Privantia.

3. CONTRADICENTIA

sunt contraria negantia, quorum alterum negat ubiq; ut: *Homo, non homo; justitia, non justitia. Esse, non esse. Christum diligere, Christum non diligere.*

Contradicientium sunt hi

CANONES.

1. Contradictoria carent medio.

2. Posito vel affirmato uno Contradicientium, necessario tollitur vel negatur alterum; & contra:

Negato Contradicientium uno, affirmatur alterum. *Et:*

Duæ Contradictoria non possunt esse simul vera & simul falsa; sed cum una vera est, altera necessario falsa est.

Ab affirmatione unius Contradicientium ad negationem alterius valet consequentia, & vicissim contra, ut: *Deus non vult mortem peccatoris. E. falsum est Deum velle mortem peccatoris. Deus vult omnes salvos fieri. E. falsum est Deum non velle omnes homines salvos fieri.*

3. In omni contradictione 1. Idem subiectum de eodem prædicato. 2. Secundum idem. 3. Simul five eodem respectu & 4. Eodem tempore, affirmari aut negari debet.

4. Neutrum contradictionis membrum contineri debet in altero, five implicite, five explicitè.

CAPUT XIX.

I. PRIVANTIA

sunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantum subiecto, in quo affirmatum suapte naturâ inest.

2. Affirmatum hic dicitur Habitus: Negatum verò Privatio.

3. Habitus est rei naturalis adeptio & præsentia in naturali subiecto: *Sic visus est naturalis habitus oculi: auditus auris: vita animæ: divitiæ divitis.*

4. Privatio est ejusdem habitus in eodem subiecto amissio, absentia five extinctio. *Sic cæcitas est privatio visus in oculo: surditas auditus in aure: mors vita: paupertas divitiarum.*

5. Estque privatio vel totalis vel partialis.

6. Totalis est, quæ actum & potentiâ simpliciter tollit, ut *Cæcitas in oculo: Mors in animali, quæ & vitam & vitales operationes corrumpit.*

7. Partialis est, quæ actum tantum tollit, non potentiâ, ut: *Somnus est privatio vigiliæ, quoad actum, non quoad potentiâ vigilandi.*

Privantium sunt hi

CANONES.

1. Si privantium est unum, non erit alterum: *vel Posito vel affirmato habitu, tollitur & negatur privatio: & contrâ. Positâ vel affirmatâ privatione, tollitur vel negatur habitus, & contrâ, ut: visu præditus est. E. non est coecus. Coecus est. E. visu caret. Visu caret. E. Coecus est. Coecitas sublata est. E. visus redditus est.*

2, Pri

2. Privatio præsupponit habitum, ut: *Si Appius cæcus est, habuerit prius visum necesse est.*

3. Habitus & privatio sunt circa idem subiectum, ut: *Animali competit visus. E. etiam non nisi animali coecitas tribuitur.*

4. A privatione (*totali*) ad habitum non datur naturaliter regressus. *Qui ergo coecus est, non potest per naturam iterum fieri videns.*

CAPUT XX.

I. COMPARATA

sunt argumenta prima, quæ inter se comparantur.

2. Affectiones generales comparatorum sunt quatuor.

3. 1. Comparata aliquando brevi contractaque formâ enunciantur: aliquando explicatâ & plena: Unde comparatio vel est implicita brevis seu contracta: vel explicata seu plena.

4. Contracta comparatio est, quæ notis brevibus indicatur, partibusq; involutis contrahitur, ut: *Homo bulla, Par levis ventis.*

5. Eaq; interdum vel uo verbo indicatur, ut: *Ficulneus, stramineus, adamantinus*: Interdum pluribus, ut: *stramineum argumentum: frons adamantina.*

6. Explicata seu plena est, quæ partibus suis plenius distinguitur & explicatur.

7. Partes ejus duæ sunt: Antecedens, quæ dicitur *πρότερον*, seu propositio: & Consequens, quæ dicitur *ἀποδοσις*, seu redditio.

8. Protasis est prior comparationis plenæ pars, quæ posteriorem arguit.

9. Apodosis est posterior comparationis plenæ pars, quæ arguitur, ut: *Sicut bulla velociter evanescit: hæc protasis est. Ita & homo velociter evanescit: Hæc apodosis est.*

10. Explicata comparatio est vel Continua vel Disjuncta.

11. Con-

11. Continua est, quæ tribus terminis continue coheret, ut: *Sicut palma floret, ita & justus.*

12. Disjuncta est, quæ quatuor terminis disjunctè explicatur (quorum duo sunt in propositione, duo in Redditione,) ut: *Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum. Tempore sic duro est experienda fides.*

13. II. Comparata ipsa comparationis naturâ sunt æque inter se nota: non quidem ex rerum comparatarum naturâ, verum e ratione Comparationis, in qua conferuntur, ut: *Si hominem cum bullâ conferas in vanitate, hominis par & equalis notitia fuerit, non quidem ex hominis & bullæ naturâ, verum e vanitatis ratione, in quâ conferuntur, quæ utrobique equalis est.*

14. III. Comparata ficta vi comparationis etiam arguunt & fidem faciunt: *fabula & apologia que arguunt, declarant & illustrent vi comparationis, ac vera.*

15. IV. Comparata convenire debent in tertio, quod ipsis commune est.

16. Tertium illud Comparationis est illa res, in qua duo comparantur sive conferuntur, ut: *Apostoli & Evangelistæ æquantur in pietate. Hic duo sunt argumenta: Apostolus scilicet & Evangelistæ. Tertium comparationis, in quo conferuntur, est Pietas.*

CAPUT XXI.

1. Comparata sunt vel in Quantitate, vel Qualitate.

2. Comparata in Quantitate sunt, quæ ratione Quantitatis comparantur.

3. Quantitas est, quâ res comparatæ quantæ dicuntur, *id est*, tantæ & pares, vel non tantæ & impares.

4. Estque vel Parium vel Imparium.

5. P A R I A

sunt argumenta comparata, quorum quantitas una est.

6. Argumentum igitur paris est, cum par arguitur à pari.

7. Notæ comparationis Parium contractæ sunt, *par, pari.*

pariter, equare, equus, aequè, aequaliter : Item negatione^s
Imparium, ut: *non impar, haud dispar, non inaequale, ne^e*
maius, nec minus, non latius, nec angustius, &c.

Comparisonis verò Parium explicatae sunt hæ: *Idem*
quod: tam quam; tamdiu quamdiu; tantum quantum; tan-
ti quanti; tantò quantò; tot quot; tantoperè, quantoperè, to-
ties, quoties; tam ac; aequè ac; non magis non minus, &c. ut:
Umbra Creusæ par levisbus ventis. Abrahamo & Lotbo pari-
ter peccatum inest. Ignis tam elementum est quàm aqua. Ho-
mo aequè ac fumus evanescit.

Parium sunt hi

CANONES.

1. Quicquid de uno parium affirmatur vel negatur, id
similiter de altero affirmatur & negatur.

Quicquid valet in re pari, valet etiam in re compari.
De paribus idem est iudicium.

Partium eadem est ratio, ut: *Israelitæ propter idololatriam*
aliaq; peccata graviter à Deo puniti sunt. E. & nos pari ra-
tione graviter puniemur.

2. Cui convenit unum parium, eidem & alterum
convenire probabile est, ut: *Mendacio ille delectatur. E. &*
furto.

3. Paria paribus conveniunt, ut: *Si Ludimagistri sum-*
nam discipulorum curam gerunt, etiam Episcopi suarum o-
rbium gerent.

4. Si duo conveniunt eidem paria sunt.

Quæ conveniunt in aliquo tertio, inter se conveni-
unt, ut: *Martialis & Maximus captant aequè alienas cœnas*
& eunt salutatum. E. sunt pares.

CAPUT XXII.

I IMPARIA

sunt argumenta comparata, quorum, quantitas non est
una.

Horum hic est Generalis

CANON.

Imparia non variant speciem: & multo minus ge-
nus,

genus, ut: *Calor intensus & remissus: Fides languida & firma, licet differant intentione graduum, specie tamen & genere conveniunt.*

2. Sunt quæ vel Majora & Minora.

3. MAJORA

Sunt argumenta imparia, quorum quantitas (in comparatione) excedit & major est. (guit minus.

4. Argumentum ergo majoris est, quando majus ar-

5. Notæ Majorum sunt hæc. 1. *Non solum, sed etiam: plus, quam: malo hoc, quam illud.* 2. Comparativi & Superlativi excessum significantes, ut: *doctior, illustrior, majus, dignius,* 3. Verba significantia comparationem, ut: *Vinco, supero, excello, præsto, antecello, supra, ultra, & similia.* 4. Negatio minoris, ut: *non inferior, non minus excellens, nulli secundus, non ultimo loco,* & si quæ sunt formæ aliæ, ut: *Anima est præstantior corpore. Christus major est discipulis suis. Si Deus volucres cæli & lilia campi alit & vestit, quanto usagis homines? Virtus excellentior est divitiis.*

Majorum sunt hi

CANONES.

1. Si majus est, etiam minus est. Vel

Posito Majore, ponitur Minus, ut: *Christus pro nobis mortuus est, cum adhuc inimici ejus essemus. E sanguine ejus justificati multo magis servabimur.*

2. Si inest quod majus est, multo magis id inerit, quod minus est, ut: *Potest portare bovem. E multo magis infantem.* Seu:

Quod valet in re majori, valebit etiam in minori, ut: *Christum nominarunt Beelzebub. E multo magis d. mesticos.*

3. Si id non inest, quod magis inesse videtur, nec illud inerit, quod minus inesse videtur, ut: *justus vix salvabitur. E. multo minus impius.*

CAPUT XXIII.

MINORA

Sunt argumenta imparia, quorum quantitas (comparatione) exceditur (minor & remissior est.)

2. Argu-

2. Argumentum ergo minoris est, quando minus arguit majus.

3. Notæ minorum sunt. I. *Non solum, sed ne: Non hoc, sed illud, potius hoc, quam illud. cum, cum: vix, vel satius.* II. Comparatio Grammatica, quando positivus ponitur juxta comparativum: vel comparativus juxta superlativum. III. Voces imminentes alia, ut: *leviculus, levior, vilior.* IV. Negatio parium & majorum, iis enim negatis minus intelligitur, ut: *Anima est corpore præstantior. Liliū multum cedit homini. Fratres sunt chariores alienis. Maledictus est sevir crudelissimis Tyrannis.*

Minorum sunt hæc

CANONES.

1. Si minus non sit, nec majus erit, ut: *Hominis Testamentum non licet violare. E. multò minus Dei Testamentum violandum erit.* Itaque

2. Si id non inest, quod minus est, multò minus id in-erit, quod majus est, ut *Familiam non potest regere. E. multò minus Republicam.* Ets

Quod valet in re minori, valet etiam in re majori, ut: *Non decet adversus parentes contumacem esse. E. multò minus adversus Deum.*

3. Si id inest, quod minus inesse videtur, & illud inerit quod magis inesse videtur, ut: *Sabbatho licet servare bovem. E. multò magis hominem.*

CAPUT XXIV.

I. COMPARATA IN QUALITATE sunt, quæ qualitatis ratione comparantur.

2. Qualitas est, quæ res comparatæ quales dicuntur.

3. Estque vel similium vel Dissimilium.

4. SIMILIA

sunt argumenta comparata, quorum qualitas est eadem.

4. Notæ Similitudinis uno verbo contractæ sunt.

I. *Similis, effigies (imago, similitudo, typus, character, icon) more modo, in modum, ritu) instar, tanquam quasi, velut, se-*

luti, sic, sicuti, ut, uti, ceu, quemadmodum, II. Negatio dissimilitudinis, non dissimilis, haud secus, haud aliter. III. Verba similitudinem indicantia, ut: refero, represento; imitor; emulor; speciem exhibeo; appareo, &c. ut *Justus instar palmæ virefcit. Stultus ut Luna mutatur. Impius non secus ac gluma dissipatur.*

6. Notæ Similitudinis partibus suis explicatæ sunt: *Talis qualis: sicut ita: quemadmodum ita, ut sic: non aliter quam: non secus ac: ad eum modum quo, &c. ut: Sicut: ego Dominus & Magister vester labi pedes vestros: Ita & vos debetis alter alterius pedes lavare, Joh. 13. v. 14.*

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum.

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Tale tuum carmen nobis divine Poëta,

Quale sopor fessis in gramine. Virgil.

Similium sunt hi

CANONES.

1. De Similibus idem est iudicium.

Similium eadem est ratio, ut: *Deus perdidit mundum primum dilubio propter peccata. E. & nostrum perdet propter peccata.*

2. Similium collatio faciendâ est in iis partibus, quæ congruunt, & non in quibus dissentiunt.

3. Simile simili illustratur:

Simile simili amicum:

Simile simili gaudet:

Simile conservatur à simili.

4. Omne simile est etiam dissimile:

Simile non est (prorsus) idem:

Omnis similitudo claudicat:

Simile non currit quatuor pedibus.

5. Similitudinis membra latius extendenda non sunt, quàm tert ipsius rei proprietates.

CAPUT XXV.

I. DISSIMILIA

Sunt argumenta comparata, quorum qualitas est diversa.

2. Notæ

2. Notæ dissimilitudinis contractæ sunt. I. *Dissimilis: dispar; differens, diversum, aliud; secus; discrepans; aliter.* II Negatio Similitudinis, ut: *non similis; non idem* (sc. qualitate) III Verba dissimilitudinem significantia, ut: *differo; disto; non congruo; non respondeo non quadro, ut: Dispar est cura obium Christi & Mercenariorum. Dissimilis est luna mutabilitas sapientis constantia. Non similis est Deus hominibus in mendacio.*

3. Notæ Dissimilitudinis explicatæ sunt: *Non ut ita, non sicut hoc ita illud; non quemadmodum sic; non talis qualis, non tam quam, &c. ut: Non quemadmodum equis vetulis solemus anteponeere teneres: Sic amici nobis anteponendi veteribus Non ut Deus misericors est, ita & homo.*

Dissimilium sunt hi

CANONES.

1. Dissimilium dissimilis est ratio.
2. De dissimilibus diversum est iudicium.
3. Si dissimilium unum sit, non erit alterum.

Hactenus de Argumentis primis, sequuntur Orta primis.

CAPUT XXVI.

I. ORTA

argumenta sunt, quæ perinde sunt ad id quod arguunt, sicut prima, unde oriuntur.

2. Suntq; duplicia: Nominalia & Realia.

3. Nominalia sunt, in quibus nomina seu voces argumenta faciunt: quæque ex uno tantum primo derivantur.

4. Suntque conjugata & Notatio.

5. CONJUGATA

sunt nomina (argumenta orta nominalia) ab eodem principio variè deducta, ut: *Iustitia, justus, iuste. Terra, terrenus; Homo, humanus; miles, militia.*

6. Conjugatorum quædam sunt abstracta, quædam sunt concreta.

C i

7. Abj

7. Abstracta sunt, quæ modum habent significandi simplicem: seu: quæ solam formam significant, ut: *justitia, fortitudo, amicitia, doctrina*

8. Concreta sunt, quæ modum habent significandi compositum: seu: quæ formam cum formato vel subiecto connotant, ut: *justus, fortis, amicus, doctus.*

Conjugatorum sunt hæc

CANONES.

1. A conjugatis ducuntur argumenta tum affirmativa tum negativa, ut: *Doctus est laudabilis. E. Et doctrina est laudabilis. Injustus non est laudandus, E. nec injustitia laudanda erit.*

2. Conjugatorum uno posito, ponitur & alterum: Et: Quod uni conjugatorum convenit, convenit etiam (suo modo) cæteris; & contra, ut *Christianus es. E. Christianè tibi bibendum est.*

3. Cui tribuitur concretum (res per concretum significata) ei etiam tribuendum abstractum (res per abstractum significata) & contra: Cui tribuitur abstractum, eidem etiam tribuendum concretum, ut: *Aristides est justus. E. Et justitiam in eo sit necesse est: vicissim: Justitia præditus est. E. justus est.*

CAPUT XXVII.

I. NOTATIO

est argumentum ortum, quo nomina rebus imposita interpretamur.

Notatio est nominis interpretatio.

2. Notatio desumitur ex omnibus argumentis primis, tum consentaneis, tum dissentaneis, tum comparatis. Sic *Senatusconsultus dicitur quod Senatum constituit.* ex caus. effic. *Homo ab humo, è Mater. Focus à fovendo: Jesus salvator à salvando.* ex effect. *Pomona à pomis: Flora à floribus,* ex Subj. occup. *Muler à mollitie,* ex adjunct. *Lucus q. minime lucens. Bellum q. minime bellum,* è dissent. *Pyropus q. ignis flammam imitans;* ex comparat.

Nota-

Dialectica Lib. 1.

37

Notationis sunt hi

CANONES.

1. Cui competit notatio (interpretatio) eidem verè & nomen competit: Et contra cui non competit notatio, eidem nec nomen competit. Et contra, ut: *Christus salvat populum à peccatis suis. E. rectè dicitur Jesus sive salvator.*

2. Cùm notatio est adæquata notato, valet consequentia affirmativè, & negativè, ut: *Est Propheta. E. prædicit futura. Non prædicit futura. Ergò non est Propheta.*

3. Cùm notatio latius patet notato, valet consequentia tantùm negativè, ut: *Cibus non est multis communis. E. non est cœna.*

CAPUT XXVIII.

I. ORTA REALIA

sunt, in quibus arguendi vis consistit in rebus ipsis: quæque ex plurimis argumentis primis oriuntur.

2. Suntque Distributio & Definitio.

3. DISTRIBUTIO

est, cùm totum distribuitur in partes: *Seu: est argumentum ortum reale, quo totum in partes distribuitur.*

4. Totum est, quod continet partes; in quas distribui & distingui potest: *Sic Dialectica totum est, quia continet partes in quas dividitur, nempe in inventionem & iudicium. Homo totum est, quod complectitur partes, animam & corpus.*

5. Pars est, quæ continetur à toto: *Sic elocutio & pronuntiatio partes sunt Rhetoricæ, quia sub Rhetoricâ tanquam toto comprehenduntur. Anima & corpus partes sunt hominis. Homo & bestia animalis.*

Distributionis sunt hi generales

CANONES.

1. In distributione partes debent consentire cum toto (debent esse homogeneæ toti) inter se verò dissentire.

Itaque
Quò partium cum toto consensio arctior, inter se verò dissensio capitalior, eò distributio est perfectior.

C 3

2. Distrib

2. Distributio si subjectæ rei natura patiatur, debet esse bimembris.
3. Distributio (*perfecta*) debet esse adæquata toti distributio, *h.e.* neq; latior, neq; angustior, sed reciproca, ita ut nihil desit, nihil redundet.
4. Omnis distributio debet fieri in entia: non verò in non entia.
5. Omnis distributio debet constare verbis perspicuis, & rem ipsam, ut in se est, declarantibus.
6. Divisio fieri debet in membra proxima, prima & immediata.
7. In distributione partes non debent se dividere per se ipsas.

Totius & partis generales sunt hi

CANONES.

1. Omne totum majus est qualibet suâ parte: Impossibile enim est, partem toto majorem esse.
2. Partes singulæ continent minus toto: Partes simul sumptæ & coordinatæ constituunt totum.
3. Quicquid concluditur de toto, id communiter partibus inest. *Et*: Quicquid concluditur de partibus, idem communiter convenit toto.

CAPUT XXIX.

1. Distributio est vel primaria, vel secundaria.

2. PRIMARIA

est, quæ oritur ex argumentis absolute consentaneis.

3. Estque duplex: vel ex causis; vel ex effectis.

4. DISTRIBUTIO EX CAUSIS

est, cum causæ sunt partes totius, *h.e.* cum totum quod dividitur est effectum: partes verò illud dividentes sunt causæ, ut: Ex caus. *Philosophia partim à Socrate, partim à Platone, partim ab Aristotele conscripta est.* Ex Mat. *Vestitus alius fit ex panno, alius fit ex corio.* Ex form. *Vasa quaedam sunt rotunda, quaedam quadrata.* Ex fine: *Adolescentes ad Academias proficiscuntur, ut & literas discant & populorum mores cognoscant.*

5. Di-

5. Distributionis ex causis tot sunt modi, quot sunt causarum genera: Itaq; & diversi ex iisdem distributionis modi existunt.

6. In illis autem Distributio integri in sua membra excellit.

7. INTEGRUM

est totum, cui partes suæ sunt essentielles, hoc est, quod omnem suam essentiam à partibus (membris) accipit, & ab illis simul junctis integratur. *Sic homo est integrum, quod omnem suam substantiam accipit, & constituitur ab animâ & corpore.*

8. Membrum est pars integri: seu: Membrum est, quod integrum constituit. *Sic anima & corpus sunt membra hominis. Invenio & iudicium Dialecticæ.*

9. Distributio integri est, cum totum, quod distribuitur, est integrum, partes verò dividentes sunt membra, ut: *Dialecticæ partes sunt invenio & iudicium Mundus ælo & terrâ perficitur. Domus fundamento, parietibus & tecto absolvitur.*

Integri & membri sunt hi

CANONES.

1. Posito integro, necesse est poni omnia membra si-
ve partes essentielles, ut: *Tenet Dialecticam. E. & præcepta in-
veniendi & iudicandi.*

2. Remoto integro, removentur etiam omnia mem-
bra si-ve partes essentielles, ut: *Non tenet Dialecticam. E. nec
Topicam nec Criticam. Nescit Grammaticam. E. & Etymolo-
giam & Syntaxin.*

3. Collectis omnibus membris, integrum esse neces-
se est, ut: *Tenet præcepta Elocutionis & pronuntiationis. E.
est Rhetor.*

4. Posito vel remoto uno tantum membro, integrum
esse necesse non est, ut: *Tyranni possunt occidere tantum
corpus. E. non totum hominem.*

5. Destructâ unâ parte principali, totum destruitur.
*Ille non habet cor. E. homo non est. Edificio huic deest te-
ctum. E. domus non est.*

CAPUT XXX.

I. DISTRIBUTIO EX EFFECTIS

est, cum partes sunt effecta totius: hoc est, cum totum quod distribuitur, est causa, partes verò distribuentes sunt effecta, ut: *Literarum studiosi alii bene loquuntur, bene dicunt. bene differunt, scribunt, legunt. Opificum alii consuunt calceos, sarcunt, stantes pinsunt, mercaturam exercent.*

2. Distributio ex effectis fit. Vel in effecta efficientis vel in materiata: vel formata: vel finita: vel simul omnia aut aliqua.

3. In illis autem Distributio generis in suas species excellit.

4. GENUS

esse totum partibus essentielle, hoc est, quod omnem suam essentiam & naturam subjectis speciebus communicat.

5. SPECIES

est pars generis: quæ omnem essentiam generis accipit & participat.

6. DISTRIBUTIO GENERIS

IN SPECIES

est, cum totum quod distribuitur est Genus, partes verò distribuentes sunt species, ut: *Argumentum est artificiale, vel inartificiale. Animal est Homo vel Bestia. Elocutio est Tropus vel Figura. Nomen est Substantivum, vel Adjectivum.*

Generis sunt hi

CANONES.

1. Genus prædicatur de qualibet specie.
2. Genus necessario latius est speciebus.
3. Genus cum speciebus suis non convertitur seu reciprocatur.
4. Posito vel affirmato genere universè omnes etiam ponuntur & affirmantur species, ut: *omnes artes sunt conjunctæ. Ergò etiam Poëtica & Oratoria.*
5. Negato vel remoto genere, negantur & removen-
tur omnes species, ut: *Non est arbor. Et etiam non est ficus.*

Quic-

6. Quicquid de genere communiter dicitur vel negatur, id etiam de qualibet ejus specie dici vel negati necesse est, ut: *Animal est substantia corporea, sentiens. E. & Homo & Bestia,*

Speciei sunt hi

CANONES.

1. Positâ vel affirmatâ specie, ponitur & affirmatur Genus, ut: *Cicero est Homo. Ergo est animal.* Cui tribuitur species, eidem genus tribui necesse est.

2. Negatis speciebus omnibus, negatur etiam genus totaliter, ut: *Lapis neque homo est, neque bestia. E, animal non est.*

3. In specie plus est quàm in genere. *Sic rationalitas est in homine, quæ non est in animali tanquam in genere.*

4. Species & genus debent esse in eodem prædicamento, ut: *Si genus est qualitas & adjunctum, etiam species. Si genus est substantia, etiam species.*

5. Quæcunque attribuuntur speciebus, eadem etiam attribuuntur generi, ut: *Justitia est laudabilis. E. & virtus est laudabilis.*

CAPUT XXXI.

1. DISTRIBUTIO SECUNDARIA est, quæ oritur ex argumentis modo quodam consentaneis

2. Estq; duplex: vel ex subjectis; vel ex adjunctis.

3. DISTRIBUTIO EX SUBJECTIS est, cum partes sunt subjecta, totum verò est Adjunctum, seu: cum adjunctum per subjecta dividitur, ut: *Sapientia est tum in Deo, tum in Angelis, tum in hominibus. Bonam aliud est anima, aliud corporis, aliud fortuna. Hominum alii sunt in urbibus; alii in pagis; alii in villis.*

Ejus est hic generalis

CANON.

Affirmatis subjectis partibus, affirmatur totum adjunctum; Negatis, negatur: & contra, ut: *ille neque*

C S

Legem

Legem neque Evangelium docere potest. E. Theologus non est. Ille tractat numeros atque magnitudines. E. Mathematicus est.

CAPUT XXXII.

DISTRIBUTIO EX ADJUNCTIS

est, cum partes sunt adjuncta, totum vero subjectum, seu cum subjectum dividitur per adjuncta, ut: *Hominum alii sunt sani: alii egri: alii literati: alii illiterati: alii divites: alii pauperes: Pharmacorum aliud est salutare, aliud noxium. Germaniam incolunt Franci, Hessi, Saxones, Bavari, Suevi, &c.*

Ejus hic generalis

CANON.

Affirmatis adjunctis partibus, affirmatur etiam totum subjectum: & contra, ut: *Pompejus est præditus & rei militaris scientia, & virtute, & autoritate, & felicitate. E. est bonus Imperator. Ille non est Francus, nec Saxo, nec Hesus, &c. Ergo non ex Germania oriundus est.*

CAPUT XXXIII.

I. DEFINITIO

est argumentum ortum reale explicans quid res (definitum) sit.

2. Definitio est vel Perfecta vel imperfecta.

3. DEFINITIO PERFECTA

est, quæ constat ex solis causis essentiam rei constituentibus.

5. Perfecta igitur Definitio est, quæ constat materia sive genere, & formâ sive differentiâ specificâ, ut: *Homo est animal rationale. Dialectica est ars bene ratione utendi. Grammatica est ars bene loquendi.*

Definitionis sunt hi

CANONES.

1. Cui tribuitur vel adimitur definitio, eidem etiam tribuitur vel adimitur definitum: & contra, ut: *Petrus est animal rationale. E. est homo. Est homo. E. est animal rationale.*

rationale. Simia non est animal rationale. E. non est homo. Non est homo. E. non est animal rationale.

Quicquid convenit definitioni, id etiam convenit Definitio, & contra.

Quicquid negatur de Definitione, id negatur etiam de Definito; & vicissim contra.

2. Definitum neq; implicite, neq; explicitè fit pars Definitionis, ut: *Litera est minima pars vocis ex literis composita. Vitiosa est definitio. Litera enim definitum est, non igitur definitioni inserendum. Ex literis composita.*

3. Definitum & genus definitionis sunt in eodem predicamento.

4. Definitio perfecta fit adæquata suo definito. Definitio. 1. non sit latior, nec 2. angustior, sed 3. reciproca fit, & cum definito æqualiter convertatur, ut: *Homo est animal rationale: & quod non est animal rationale, non est homo.*

5. Definitio perfecta constet verbis propriis, perspicuis & usitatis.

Ambigua, homonyma, tropica & obscura definitionem non ingrediantur.

6. Definitio perfecta fit affirmativa.

Negatione enim nihil est definiendum, & Definitiones negativæ sunt vitiosæ.

7. Unius rei una tantum est definitio essentialis, non plures.

8. In definitione non adhibeatur genus remotum pro proximo.

CAPUT XXXIV.

I. DEFINITIO IMPERFECTA

est, quæ ex aliis quibusvis argumentis rem describit. *Unde & Descriptio appellatur.*

2. Estque vel succincta (*brevis, concisa;*) vel explicata (*copiosa, proluxa.*)

3. Succincta est, quæ ex uno atque altero argumento desumitur, ut: *Ira furor brevis est.*

4. Ex

4. Explicata est, quæ ex pluribus argumentis variè delimitur, ut: *Homo est animal mortale, capax disciplinae ex adjun. Ebrietas est vitium arcana recludens, spes jubens esse raras, ad prælia trudens inermes, ex effect. Virtus est vitium fugere, & sapientia prima, ex dissent. Argumentum est, quod ad aliquid arguendum affectum est. Ex conjug.*

Mundus est compages à cælo terraq; constans, & iis naturis quæ his comprehenduntur, ex partibus.

Descriptionis est hic generalis

CANON.

Cui tribuitur vel adimitur descriptio, eidem etiam tribuitur vel adimitur descriptum: & contra, ut: *Hortensius dicendo animos audientium docet, & delectat; & permovet. E. est optimus Orator. vicissim: Balbus non est optimus Orator. E. dicendo animos audientium non & docet & delectat & permovet.*

Haecenus de argumento Artificiali, ejusq; speciebus: Superest Inartificiale, quod est Testimonium.

CAPUT XXXV.

1. TESTIMONIUM

est argumentum inartificiale, quod non suâ naturâ, sed assumptâ artificialis alicujus argumenti vi arguit. *Dicitur alias Autoritas.*

2. Estque duplex: Divinum & Humanum.

3. TESTIMONIUM DIVINUM

est, quod Deum autorem habet.

4. Estque vel immediatum vel mediatum.

5. Immediatum est, quod nullo mediante Deum autorem habet, (à Deo profertur,) ut: *Vox Patris de cælo clamat; Hic est Filius meus dilectus, in quo complacuit mihi, hunc audite, Matth 3.*

6. Mediatum est, quod mediantibus aliis Deum autorem habet, seu: ad quod perhibendum, Deus aliorum ministerio usus, ut: *Multis modis Deus olim loquens patribus, nobis-*

nobilissimè nobis locutus est per filium, Hebr. 1. Paulus dicit nos justificari fide, non operibus, Rom. 3.

Testimonii Divini sunt hi

CANONES

1. Autoritas divina est infallibiliter & irrefragabiliter vera, & loco principii immoti sola testimonia divina non fallunt.

Quod Deus fatur & testatur, verum esse necesse est.

2. Ab autoritate vel testimonio divino ducuntur argumenta affirmativè & negativè, ut: *Sacra scriptura asserit Christum pro omnibus hominibus mortuum esse. E. verum est Sacra Scriptura nusquam dicit Sanctos esse invocandos. E. invocandi non sunt.*

3. Quicquid Sacra Scriptura Canonica testatur, id indubitata fide amplectendum, & pro principio Theologico habendum.

Quicquid è Scripturis Canonicis non habet autoritatem, eadem facilitate rejicitur, qua asseritur.

CAPUT XXXVI.

I. TESTIMONIUM HUMANUM

est, quod hominem autorem habet.

2. Estque vel commune vel proprium.

3. Commune est, quod plurimum est, deq; pluribus testatur.

Ad hoc Testimonium commune referuntur. 1. *leges non scriptæ*, quales sunt leges naturæ & consuetudines. 2. *leges scriptæ*, utpote jus civile, leges Romanæ, juris allegationes. 3. *Rescripta, placita, Senatusconsulta, plebiscita, responsa, edicta, intimationes, constitutiones, &c.* 4. *Illustres sententiæ, proverbialia, adagia dicta sapientum*, ut: *Nosce te ipsum. Pares paribus congregantur, &c. Sensus communis cum experientia, & notoria rei gestæ fama, rumor item communis est.*

4. Proprium est, quod certi alicujus hominis singulariter est, inque unâ aliqua re testificanda occupatur.

Ad hoc pertinent. 1. *Singulorum autorum peculiare* ὑπόμνημα, quales sunt Ciceronis, Menandri, Senecæ, Aristotelis, Platonis, &c. 2. *Testimonia certarum personarum sive presentium sive absentium; sive mortuorum sive vivorum.* 3. *Confessiones, ex quibus; vel liberae: vel vi expressæ, vel actu elicite.* 4. *Obligationes, sponsiones & stipulationes.* 5. *Juramenta.* 6. *Pignora, monumenta, libelli, vades, arrhæ, præfides, obsides, & quæcunq; aliquam iudicii vim habent, qualia sunt arma, cruentatio cadaverum, mutatio vultus, & affectuum, variatio pulsus, immutatio coloris, excitatio sudoris, & innumera alia.*

Testimonii humani sunt hi

CANONES.

1. *Autoritati humanæ credendum est, quatenus firmis utitur rationibus & demonstrationibus.*

In testimoniis enim humanis non videndum quis dixerit, sed quid & quam verè dixerit.

2. *Ab autoritate humanâ ducuntur tantum argumenta affirmativa, non verò negativa. Non E. valet. Aristoteles non dixit mundum esse corruptibilem. E. non est corruptibilis.*

3. *Autoritas & consuetudo humana credunt rationi & naturæ. Hæc verò cedunt autoritati divinæ. Lex enim inferior cedit superiori.*

Sic fuit liber 1. de Inventione, sequitur.

EPI TOMES

Præceptorum Dialecticæ

LIBER II.

DE JUDICIO.

CAPUT I.

1. JUDICIUM

est altera Dialecticæ pars de disponendis argumentis ad bene judicandum *Unde & Dispositio dicitur.*

2. Judicium duplex est; Axiomaticum & Dianoëticum.

3. Judicium axiomaticum est legitima axiomatum dispositio & dijudicatio.

4. AXIOMA

est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid aut non esse judicatur.

5. In aximate consideranda, 1. Partes. 2. Divisio. 3. Affectio.

6. Partes axiomatis duæ sunt, Subjectum & Prædicatum: *illud dicitur Antecedens: hoc vero consequens.*

7. Subjectum est, de quo aliquid dicitur sive enunciatur.

8. Prædicatum est, quod de aliquo (*subjecto*) dicitur sive enunciatur.

9. Id quo Subjectum & Prædicatum colligantur ac continentur dicitur vinculum.

10. Vinculum est vis argumenta inter sese certo modo affecta connectens, ut ex iis fiat integra sententia: *Unde etiam dicitur Copula.*

CAPUT

CAPUT II.

1. Dividitur axioma. 1. secundum Qualitatem: 2. secundum Quantitatem. 3. secundum Species.

Secundum Qualitatem I. Axioma est vel Affirmatum, vel Negatum.

3. AXIOMA AFFIRMATUM

est, cuius vinculum affirmatur; seu, in quo prædicatum de subiecto affirmatur, ut: *Paries est albus: Justitia est virtus. Cælum movetur. Anima est immortalis.*

4. NEGATUM

est, cuius vinculum negatur; seu, in quo prædicatum de subiecto negatur, ut: *Prodigalitas non est virtus. Leo non est asinus. Terra non movetur. Nullus avarus est iustus. Nullus bonus est malus.*

Horum sunt bi

CANONES.

1. Affirmatum prius est negato.

2. In negato particula negativa convenienti loco reponenda est, nempe vel in principio, ut: *Nullus homo est Leo:* vel immediate ante vinculum, ut *homo non est Leo.*

3. Si negatio vinculum sequitur, vel ad descriptionem subiecti aut prædicati pertinet, axioma affirmatum est, non negatum ut: *Catilina est non bonus. Qui non est bonus, est malus; Omnis qui non credit, condemnabitur. Omnis plantatio, quam non plantabit Pater cælestis, eradicabitur.*

5. Utrumq; tum affirmatum tum negatum est vel purum, vel modale.

6. PURUM

est, cuius prædicatum subiecto convenit (de subiecto enunciatur) simpliciter absq; modo, ut: *Omnis qui credit in Christum salvatur. Fide justificatur homo.*

7. MODALE

est, quod determinatur modo quodam: cuiusmodi sunt. *Necesse, possibile, impossibile, contingens, ut: Necesse est Deum esse justum. Impossibile est peccata Deo placere. Possibile est juvenem in florentiæ ætate mori. Contingens est hominem esse doctum.*

CAPUT

☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:) ☉☉ (:)

CAPUT III.

1. Secundum Qualitatem I. Axioma est vel verum, vel falsum.

2. AXIOMA VERUM

est, quod pronunciat uti res est, ut: *Lapis est gravis. Homo est mortalis. Homo non est lapis.*

3. Axioma verum est vel necessarium vel contingens.

4. NECESSARIUM

est, quod immutabiliter verum est, nec aliter se habere potest.

5. Ejus sunt tres gradus sive conditiones. 1. κατὰ παντὸς de omni, 2. καὶ αὐτὸ, per se, 3. καὶ ὅλας πρώτον, Catholicum primum, seu universale reciprocum.

6. Necessarium κατὰ παντὸς est, cum consequens (prædicatum) omni antecedenti (subjecto) semper inest, ut: *Homo est rationalis.*

7. Necessarium καὶ αὐτὸ per se est, cujus partes sunt essentielles.

8. Estque vel primi vel secundi modi.

9. Καὶ αὐτὸ primi modi est, cujus prædicatum est in definitione (est de essentiâ,) subjecti, ut: *Homo est ratione præditus. Justitia est habitus.*

10. Καὶ αὐτὸ secundi modi est, cujus subjectum est in definitione (est de essentiâ) prædicati, ut: *Homo est capax disciplinae, potest ridere. Corpus est mobile.*

11. Necessarium καὶ ὅλας πρώτον, Catholicum primum est, cum prædicatum cum subjecto disponitur reciproce, ut: *Omnis homo est rationalis. Omne animal sentit.*

Axiomatis veri & Necessarii sunt hi

CANONS.

1. Verum vero consonat.

2. Quæ in rebus ipsis est veritas, ea est affirmatio in oratione sive prædicatione.

D
D

3. Ju-

Epitomes Praeceptorum

3. Judicium axiomatis necessarii est scientia, qua res per causas immediatas & proximas certo demonstrantur.

12. CONTINGENS

est, quod sic verum est, ut aliquando possit esse falsum, hoc est, quod mutabiliter verum est, ut: *Socrates ambulat, Aqua calida est. Fortes creantur fortibus.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Judicium axiomatis contingentis est opinio; qua certo nil demonstrare, sed probabiliter duntaxat asseverare possumus.

2. Futurorum contingentium non est determinata veritas.

13. FALSUM

est, quod non pronunciat uti res est, *Homo est arbor, lapis est animal.*

CAPUT IV.

1. Secundum Quantitatem axioma est Universale vel Speciale.

2. UNIVERSALE

est, cujus Consequens [*praedicatum*] universaliter tribuitur antecedenti [*subiecto*] universali, hoc est, cujus subiectum est universale, ut: *Omnis homo est rationalis. Nullus homo est bestia.*

4. Estque vel definitum vel Indefinitum.

4. Definitum est, cujus subiectum signo universali est determinatum: *Seu*, quod signum universalitatis expressè habet additum.

Signa universalitatis sunt; *Omnis, Nullus*; & his æquipollentia; *Nullus non, id est, omnis; Nemo, ne unus quidem, id est, nullus*; Item, *universi, cuncti, quilibet, quisquis, qui cunque, unusquisque, quotquot*; &c. ut: *Omnis homo est animal. Nullus lapis est animatus. Quicumque baptisati sunt, Christum induerunt, Galat. 3. Non est qui faciat bonum, ne quis, Psal. 5.*

5. Axio;

Dialecticæ Lib. II.

51

5. Axioma Indefinitum est, cujus subjectum universale nullo signo est determinatum, ut: *Animal est substantia. Homo est rationalis.*

Horum sunt hi

CANONES.

1. Signum universalitatis nunquam addatur immediate prædicato; Reddit enim axioma falsum & ineptum, ut: *Omnis homo est omne animal.* (Sic enim etiam foret bestia, equus, asinus, &c.)

2. Signum universalitatis locum non habet, ubi per naturam res tantum unica, sive subjectum unum est, ut: *non recte dicitur. Omnis Baptismus est Sacramentum. Omnis cæna Dominica constat duabus rebus, terrenâ & cælesti. Quia baptismus tantum unus, & cæna Dominica tantum una est.*

9. SPECIALE

axioma est cujus consequens (prædicatum) tribuitur antecedenti (subjecto) specialiter, ut: *Quaedam virtus est propugnatrix justitiæ.*

7. Estque vel Particulare, vel Singulare seu proprium.

8. PARTICULARE

est, cujus consequens (prædicatum) tribuitur antecedenti (subjecto) particulariter, ut: *Quidam homines sunt docti. Quidam adolescentes sunt pietatis studiosi. Aliqui homines timent Deum. Nonnulli Poetæ carminibus suis perierunt.*

Particulare axioma interdum signis exprimitur, qualia sunt; *Quidam, aliquis, multi, plerique, plerumque, reliqui, ceteri; interdum, non omnis, nonnullus, pars, partim, &c.* ut: *1. Cor. 10. Omnes patres pertransiêre per mare: Sed plures eorum non placuere Deo: quidam ex ipsis fuêre idololatra: quidam sunt fornicati: quidam Christum tentabere, &c.* Interdum signa omittuntur, & tum dicitur axioma Indefinitum æquipollens particulari, ut: *Homines sunt docti. Christiani Turcam devicerunt.*

9. PROPRIUM

sive singulare est, cujus consequens (prædicatum) commune

est

quod

mune vel proprium, tribuitur antecedenti (subiecto) proprio sive singulari, ut : *Plato est Philosophus. Christus est Messias. Cicero est Orator.*

Ejus est hic

CANON.

Axioma proprium non recipit signa quantitatis expressa. Ineptum enim est dicere : *Omnis Cicero est Orator. Quidam Cicero est eloquens.*

CAPUT V.

1. Secundum species Axioma est vel simplex vel compositum. Illud dicitur *categoricum* hoc *hypotheticum*.

2. SIMPLEX

est, quod verbi vinculo continetur, ut : *Homo est anima. Ignis urit. Deus creabit mundum. Iustus virtute præditus est.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Axioma simplex omni genere modorum Grammaticè enunciari potest : in iis tamen Indicativa enunciatio excellit.

2. In axioma simplici duo tantum argumenta, alterum in subiecto, alterum in prædicato per vinculum verbi disponitur, ut : *Homo est rationalis.*

3. Eadem verò non semper separatim & explicitè enunciantur, sed vinculum nonnunquam toti prædicato includitur, ut : *Petrus ambulat : ignis urit*, nonnunquam plura Syncategoremata vel subiecto vel prædicato adiunguntur, ut : *Deus Pater Domini nostri Jesu Christi sit benedictus in secula.*

4. Axioma simplex affirmatur & negatur, verbo affirmato & negato (sive sit primi, sive secundi & tertii adjectivi), ut : *est Poeta. Non est Poeta. Petrus est. Petrus non est.*

5. Simplici axioma omnia argumenta cum suis correlatis enunciari possunt : idque hoc modo, ut consentanea enuncientur affirmando, dissentanea negando.

CAPUT

CAPUT VI.

I. COMPOSITUM

axioma est, quod vinculo conjunctionis continetur.

Dicitur aliàs hypotheticum seu conditionale.

2. Estque, vel congregativum vel segregativum.

3. CONGREGATIVUM

est, cujus conjunctio est congregativa. Tales sunt. *Si, cum, & atque*, quæ argumenta congregando jungunt.

2. Estque vel copulatum, vel connexum.

5. COPULATUM

axioma est, cujus conjunctio est copulativa.

6. Conjunctiones copulativæ sunt, *&, ac, etiam, item, nec, quoque, que*. Item compositæ, *atque, itemque, neque, ut*: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & divitiæ à Domino proficiuntur. Virg. Æneid. 1. Una Eurusque, Notusque, ruunt creberque procellis.*

Africus, & vastos jactant ad sidera fluctus.

Christus & mortuus est & resurrexit.

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Axioma copulatum verum est, si omnes partes veræ & rectè copulatae sunt: Falsum verò, si vel altera duntaxat pars, vel utraq; falsa fuerit, ut: *Deus & natura nihil faciunt temerè* hoc verum est. *Christus ascendit in cælum, & in eo ita conclusus continetur, ut non passus adesse in Cænâ.* Falsum est, quia pars consequens falsa est.

2. In copulato conjunctio sæpiùs exprimitur, nonnunquam etiam dissimulatur, ut: *ceteros agerem, raperem, tunderem, prosternerem.*

3. Ad copulatum referuntur etiam enunciata, quæ per relativas voces conjunguntur, quorum conjunctio est ipsa relatio. *Qualia sunt relata qualitate, tempore, loco, quantitate* Quarum hæ sunt notæ: talis qualis; quemadmodum-ita; tantus quantus; tot-quot; cum-tum; ubi-ibi; eo, quò, &c.

CAPUT VII.

I. CONNEXUM

axioma est, cujus conjunctio est connexiva.

2. Conjunctiones connexivæ sunt: *si, sin, ni, nisi, ut*: *Si Abraham est justificatus operibus, tum habet quod gloriatur, sed non apud Deum. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Conditionalis nihil ponit inesse.

2. Conditionalis Si non semper exprimitur sed nonnunquam dissimulatur, ut: *Non opus est exercitio in levioribus artibus, & non opus est in difficilioribus, pro, si non opus est.*

3. Nonnunquam loco conditionalis Si usurpantur notæ aliæ: quales sunt, *cum, tum, donec, siquidem, quandoquidem, quia, & qui ablativi consequentiæ dicuntur.*

4. Connexum judicatur verum esse, si posito antecedente, est consequens, ut: *Si solâ fide justificamur, non justificamur operibus. Falsum judicatur, si posito antecedente consequens non est, ut: Si corpus Christi in cænâ est, necesse est, illud videri & palpari.*

5. Connexum necessarium est, si Partes necessariâ connexionem coherent, ut: *Si homo est rationalis, naturâ est Dialecticus.*

6. Connexum contingens est, cum partes non necessaria connexionem dependent, sed probabiliter & contingenter, hinc fieri potest, ut antecedens esse possit, etiam si non sit consequens, vel contra, ut: *Si est Ramista, est etiam Calvinista.*

CAPUT VIII,

I. SEGREGATIVUM

axioma est, cujus conjunctio est segregativa.

Ejus

Ejus est hic
CANON.

Argumenta dissentanea enunciantur tantum axioma-
te segregativo.

2. Estque discretum, vel disjunctum.

3. AXIOMA DISCRETUM
est, cujus conjunctio est discretiva.

4. Conjunctiones Discretivæ sunt: *Quanquam, quam-
vis, etsi, licet tamen at: Non hoc, quidem verum, sed, & æqui-
pollentes aliæ, ut: Non formosus erat Ulysses, sed facun-
dus. Quamvis ego digna sim, quæ patiar injuriam, at tu indi-
gnus, qui faceres. Quanquam Petrus non est doctus; tamen
est dives. Non auro & argento redempti sumus, sed precioso
sanguine Christi.*

Ejus sunt hi
CANONES.

1. Diversa enunciantur axioma discreto.

2. Notæ diversorum interdum dissimulantur, & vel
antecedentium. (*Quanquam, etsi, licet,*) vel consequen-
tium (*tamen, sed*) aliqua omittitur, ut: *Nebus est corporis
macula: illi tamen hoc lumen videbatur: pro, Quanquam ne-
bus est macula, &c.*

3. Axioma Discretum verum est & legitimum, si par-
tes non solum veræ, sed & discretæ sunt. Falsum est, vel ex
una parte falsum. Ridiculum, si partibus discretis non
constet.

☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞ (:) ☞☞

CAPUT IX.

1. DISJUNCTUM

axioma est, cujus conjunctio est disjunctiva.

2. Conjunctiones disjunctivæ sunt; *Aut, an, ve, sive,
vel, secus, ut: Aut fide justificamur aut operibus. Aut Deo ser-
viendum, aut Mammonæ. Animal aut est bestia, aut homo.
Aut dies est, aut nox est.*

D 4

Ejus

Epitomes Præceptorum

Ejus sunt hi
CANONES.

1. Opposita enunciantur axiomaticè Disjuncto, ut: *Conjunctus est aut maritus aut auxor. Aut bonus est aut malus.*
2. In Disjuncto una tantum pars vera esse potest, non plures, ut: *Petrus aut est in Asia, aut in Africa, aut Europa, aut fide justificamur, aut operibus* Hic unum tantum verum est, reliqua falsa.
3. Disjunctum, cujus nulla pars vera est, falsum est, ut: *Fractio panis aut per se est pia, aut impia,* (datur enim tertium, quod sit media, indifferens & adiaphora,) *sicissimè: Disjunctum, cujus omnes partes veræ sunt, falsum est, ut: Christus aut Deus est, aut homo,* (utrumq; verum est, est enim Deus & homo.)
4. Disjunctum nonnunquam extrui debet ex iis, quæ sunt necessario connexa, ut: *Socrates aut est homo, aut rationis particeps.*
5. Disjunctum verum est, si partes dissentaneas disjunctè enunciat: Falsum, quod consentanea simpliciter & absolutè disjungit.
6. Disjunctum necessarium est, cujus partes omnes necessario per opposita immediata disjunguntur, non verò in necessaria partium veritate, ut *Animal non est homo, aut bestia.*
7. Disjunctum contingens est, cujus partes contingenter per opposita immediata disjunguntur, ideoque vel utrumque vel neutrum esse potest, ut: *Vestis aut est alba, aut nigra. Aut doctus est, aut probus. Aut potiar amore, aut moriar.*

CAPUT X.

1. Affectio axiomatis est unius cum altero collatio.
2. Collatio vel respicit consensum, cujus ratione axiomata consentiant: vel dissensum, cujus ratione dissentiant.
3. Consensum respicit Equipollentia & conversio.

4. EQU-

4. ÆQUIPOLLENTIA

est axiomatum verbis discrepantium in sensu convenientia. Græcè dicitur ἰσοδυναμία, ut Axioma. Non omnis homo est electus, æquipollet huic, seu idem significat quod hoc Quidam homo non est electus: Nonnulli homines sunt docti; & Quidam sunt docti: Nullus non homo est peccator, & Omnis homo peccator est: Non aliquis homo est lapis, & Nullus homo lapis est.

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Diversitas verborum non tollit æquipollentiam sensus.
2. Dux negationes æquipollent affirmativæ, ut: Homo non potest non mori; æquivalet huic: Homo necessario moritur.
3. Universalis limitatione restricta æquipollet particulari, ut: Omnes homines qui credunt, salvantur, æquivalet huic. Quidam homines salvantur.
4. Exclusivæ (tantum, solum) æquipollent universali, ut: Tantum octo homines fuerunt in arcâ Noah, id est, omnes homines in eâ fuerunt numero octo.
5. Affirmatio privationis & negatio habitus in subiecto habili æquipollent. Est injustus: Non est justus.
6. Attributio finita & negatio infinita æquipollent, ut David est justus: David non est non justus.
7. Indefinitæ propositiones in materia necessariâ æquipollent universalibus: in contingenti vero particularibus, ut: Homo est animal irrationale. Homines sunt docti: Quidam homines sunt docti.
8. Hypotheticum sive connexum impossibile æquipollet simplici negato, ut: Si Æthiops mutabit colorem & Pardalus maculas, damnati pœnitentiam agens; & Damnati non agem pœnitentiam.

§ (:) §

D §

CAPUT

CAPUT XI.

I: CONVERSIO

est mutua terminorum in axiome transpositio, qua ex subiecto (*antecedente*) fit prædicatum (*consequens*) & ex prædicato (*consequente*) subiectum (*antecedens*) salvâ axiomaticæ veritate, ut: *Homo est animal rationale: Animal rationale est homo.*

2. Ejus modi sunt tres. 1. Conversio simplex. 2. per accidens. 3. per contrapositionem.

3. Simplex est, qua manente qualitate & quantitate eâdem universale affirmatum reciprocum & negatum, itemq; particulare affirmatum convertitur, ut: *Omne bonum justum, Omne justum bonum* (est conversio axiome univers. affirm. reciproc.) *Nullus avarus est justus. Nullus justus est avarus.* (univers. negat.) *Quidam canis est niger. Quoddam nigrum est canis* (part. affirm.)

4. Conversio per accidens est, qua manente qualitate eâdem convertitur universale in particulare, ut: *Omnis prodigus est injustus: Quidam injustus est prodigus. Omne animal bibit. Quoddam bibens est Animal.*

5. Conversio per contrapositionem est, qua manente quantitate eâdem, affirmatum convertitur in negatum, ut: *Omnis virtus est pulchrum: Quod non est pulchrum non est virtus. Omnis Leo est animal. Quicquid non est animal, non est Leo.*

CAPUT XII.

I. OPPOSITIO

axiomatum est, cum in eodem axiome vinculum affirmatur & negatur, ut: *Petrus est eruditus. Petrus non est eruditus. Homo est rationalis. Homo non est rationalis.*

Ejus sunt hi generales

CANONES.

1. Omnis oppositio axiomatum habeat. 1. idem subiectum & prædicatum, sine ambiguitate intellectum. 2. secundum idem. 3. ad idem, & 4. eodem tempore.

2. In

2. In omni oppositione una duntaxat propositio uni opponatur.

2. Oppositio est vel contraria, vel contradictoria.

3. CONTRARIA

est, qua universali affirmato opponitur universale negatum, & contra, ut: *Omnis homo est doctus. Nullus homo est doctus*, (hæc univ. affirm. opponitur univ. negat.) *Nullus dives introibit in regnum cælorum. Omnis dives introibit in regnum cælorum*, (hæc univ. negat. opponitur univ. affirm.)

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Propositiones contrariæ verum ac falsum non semper necessario dividunt. *Itaq;*

2. In materiâ necessariâ altera vera, altera falsa est, ut: *Omnis homo est animal. Nullus homo est animal.*

In materiâ verò contingenti simul falsæ, nunquam simul veræ esse possunt, ut: *Omnis homo credit. Nullus homo credit.*

4. CONTRADICTORIA

oppositio est: qua opponitur. 1. universali affirmato particulare negatum, ut: *Omnis homo est pius. Quidam homo non est pius.* 2. aut universali negato particulare affirmatum, ut: *Nullus homo est pius. Quidam homo est pius.* 3. aut singulari (proprio) affirmato singulare negatum, ut: *Petrus est pius. Petrus non est pius.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. Contradictoriæ in omni materia ex necessitate dividunt verum & falsum. *Itaq;*

2. Impossibile est duas contradictorias esse simul veras, aut simul falsas.

3. Oppositio compositi axiomatis semper est contradictoria; dividit enim semper verum à falso, ut: *Christus est mortuus est, & resurrexit. Christus non est mortuus est & resurrexit.*

Hucusque de judicio Axiomatico, sequitur Dianoeticum.

CAPUT

CAPUT XIII.

1. Judicium' Dianoëticum est legitima variorum axiomatum ex se deductorum dispositio ac dijudicatio.

2. Estq: vel syllogisticum, quo syllogismus; vel Methodicum, quo Methodus dijudicantur.

3. SYLLOGISMUS

est dianoia, qua quæstio cum argumento ita disponitur, ut posito antecedente necessario concludatur.

4. In syllogismo consideranda. 1. Partes. 2. Divisio.

5. Partes syllogismi essentialia duæ sunt, Materia & Forma.

6. MATERIA

est, ex quâ syllogismus constituitur.

7. Estque vel remota, vel propinqua.

8. Remota est, ex qua propositiones conficiuntur, ut: Quæstio & argumentum tertium: *Metaphoricè vulgò tres Termini dicti*, Major, Minor, Medius.

9. Quæstio constat terminis duobus, Majori & Minori: Argumentum verò tertium est Medius terminus.

10. Major terminus est prædicatum (*consequens*) quæstionis dubiæ: & disponitur cum medio sive argumento tertio in propositione.

11. Minor terminus est subiectum (*antecedens*) quæstionis, & disponitur cum medio sive argumento tertio in assumptione.

12. Medius terminus est quæstionis dubiæ extrinsecus assumpta probatio, qua mediante Major & Minor disponuntur.

Bis ponitur ante conclusionem: semel in propositione junctus Majori: & semel in Assumptione junctus Minori. *Itaq;*

13. Materia propinqua est, ex quâ ultimò syllogismus constituitur.

14. Estque Antecedens & Consequens.

15. Antecedens est, quæ adhibetur ad quæstionem arguendam.

16. Ejus

16. Ejus partes sunt duæ: *Propositio & Assumptio.*
Vulgò dicta Præmissæ, quia conclusioni præmittuntur.

17. *Propositio* est prior pars antecedentis, quâ argumentum (*tertium*) vel cum consequente quæstionis parte tantum, vel cum tota quæstione disponitur.

18. *Assumptio* est posterior antecedentis pars, quæ e propositione conficitur.

19. *Consequens* est, quæ sub se partes quæstionis complectitur, eamq; per legitimam consequentiam concludit *Unde & Conclusio dicitur.*

20. *Forma Syllogismi* est legitima materiæ seu quæstionis cum argumento tertio juxta leges Syllogisticas dispositio, ut necessaria consequentia conclusio inferatur.

21. Formam consequitur *Bona consequentia*, quæ est virtus ex legitima partium Syllogismi dispositione existens.

Generales de Bona consequentia Syllogistica sunt hi

CANONES.

1. Syllogismi dispositio debet informari ad normam *Dici de Omni, & Dici de Nullo.*

Dictum de Omni est, quando nihil sumi potest sub subjecto, cui non tribuatur prædicatum, ut: *Omne vinum calefacit. Omnis homo est animal.*

Dictum de Nullo est, quando sub subjecto nihil potest sumi, de quo non removeatur prædicatum, ut: *Nullum animal est lapis, Nulla stella consumitur.*

2. *Ex veris per se non nisi verum colligi potest: Ex falsis nil nisi falsum.*

3. *Ex necessario non nisi necessarium, ex contingenti non nisi contingens sequitur.*

4. *In Syllogismo positis præmissis necessario sequitur conclusio.*

5. *In Syllogismo non sint plures neq; pauciores termini quam tres: neq; secundum vocem, neq; secundum sententiam.*

6. *Medius terminus nunquam ingrediatur conclusionem, neq; ex toto neq; ex parte.*

*Nam
Lex*

Lex generalis erit, medium concludere nescit.

7. Præmissæ in Syllogismo habeant idem prædicationis genus. Nam

Mutato genere prædicationis usitato, non V.C.

8. Præmissarum altera semper esto universalis. Nam

Ex puris particularibus nihil sequitur.

9. Præmissarum altera semper esto affirmativa. Nam

Ex puris negativis nihil sequitur. *Hinc versus.*

Partibus ex puris sequitur nil atque negatis.

10. Non sit plus vel minus in conclusione quam fuit in præmissis cum argumento tertio dispositum.

11. Conclusio imitetur partem debiliorem & ignobiliorem.

Itaque

Semper particularem præmissam sequitur conclusio particularis.

Negativam præmissam sequitur conclusio negativa.

Si qua negat præit, sequitur conclusio negans.

Si qua præit partic. sequitur conclusio partic.

12. Conclusio falsa præsupponit unam saltem præmissam falsam.

13. Conclusio in Syllogismo nunquam neganda est.

14. Consequentia bona nunquam negari debet.

CAPUT XIV.

1. Syllogismus est vel Manifestus, vel Crypticus.

2. Manifestus est, ejus dispositio manifestè cum naturali mentis collectione congruit.

3. Uterque vel simplex est, vel compositus. *Ille dicitur Categoricalis: hic vero hypotheticus.*

4. SIMPLEX

Syllogismus est, in quo questionis pars consequens (*prædicatum, major terminus*) disponitur cum argumento tertio in propositione: pars antecedens (*subjectum, minor terminus*) in assumptione.

5. Di-

5. Dividitur syllogismus simplex vel secundum affectiones Qualitatis & Quantitatis, vel secundum species.

6. Secundum Qualitatem est vel Affirmatus, vel Negatus.

7. AFFIRMATUS est, cujus omnes partes sunt affirmatae, ut: *Omnis creatura est subjecta vanitati. Omnis homo est creatura. E. omnis homo est subjectus vanitati.*

8. NEGATUS est, cujus altera praemissarum (vel propositio, vel assumptio) est negata cum conclusione, ut: *Imago Dei non est mortalis. Anima est imago Dei. Ergo anima non est mortalis.*

9. Secundum Quantitatem syllogismus est, vel universalis; vel particularis; cui subjungitur singularis sive proprius.

10. UNIVERSALIS est, cujus vel praemissa vel omnes partes sunt universales, ut: *Omne animal est substantia. Omnis homo est animal. E. omnis homo est substantia.*

11. PARTICULARIS est, cujus altera tantum praemissarum, vel propositio, vel assumptio, est particularis cum conclusione; ut: *Spiritus carnem & ossa non habet. Christus carnem & ossa habet. E. Christus non est Spiritus.*

12. Singularis sive PROPRIUS est, cujus utraq; praemissa est singularis sive propria, ut: *Socrates est doctus. Socrates est homo. E. quidam homo est doctus.*

CAPUT XV.

1. Figura Syllogismi simplicis est apta dispositio argumenti tertii (*medii termini*) cum partibus quaestionis.

2. Figurae syllogismi simplicis pro triplici argumenti tertii dispositione sunt tres: quarum singulae plures concludendi modos admittunt.

3. Modus est dispositio propositionum syllogismi in debita quantitate & qualitate.

Quantitate denotatur propositio universalis vel particularis. Qualitate Affirmativa vel Negativa. Quantitas & Qualitas comprehenditur his versiculis:

Barba;

Barbara, Celarent, *Primæ*. Darii, Ferioq;
 Cesare, Camestres, Festino, Baroco, *Secunda*.
 Tertia grande sonans edit Darapti, Felapton;
 Adjungens Disamis; Datisi, Bocardo, Ferison;
 Ubi Asserit A. negat E. verum generaliter ambo,
 Asserit I, negat O verum specialiter ambo.

4. PRIMA FIGURA

est, in qua argumentum tertium est pars antecedens (*sub-
 jectum*) in propositione: pars consequens (*predicatum*) in
 assumptione affirmata.

5. Modi primæ figuræ sunt quatuor. Duo universales;
Barbara, Celarent. Duo particulares; *Darii, Ferio*. Quibus
 adjiciuntur duo singulares sive proprii:

6. Primus modus universalis affirmatus est *Barbara*,
 qui habet omnes propositiones universales affirmatas,
 ut:

Bar Omne vitium est fugiendum.

ba O. Avaritia est vitium. E.

ra O. Avaritia fugienda.

7. Secundus Modus universalis negatus est *Cela-
 rent*, qui habet propositionem & conclusionem univer-
 sales negatas. Assumptionem universaliter affirmatam,
 ut:

Ce Nullus imperitus rerum est idoneus ad Rempubl. gu-
 bernandam.

la Omnes adolescentes sunt imperiti rerum. E.

rent. Nullus adolescens est idoneus ad Rempubl. guber-
 nandam.

8. Tertius modus particularis affirmatus est *Darii*, cu-
 jus propositio est affirmata universalis: Assumptio & con-
 clusio affirmatae particulares, ut:

Da Omnis dicendi peritus est orator.

ri Cicero est dicendi peritus. E.

i. Cicero est orator.

9. Quartus modus particularis negatus est *Ferio*; cu-
 jus propositio est universalis negativa, assumptio particu-
 laris affirmativa. Conclusio particularis negativa, ut:

Fe Nul-

Fe Nullus deceptor puella est laudandus.

ri Demophoon est deceptor puellæ. E.

o. Demophoon non est laudandus.

10. Quintus modus sive Proprius. 1. est singularis affirmatus; qui habet omnes propositiones affirmatas & proprias, ut:

Messias promissus est verus Deus & verus homo.

Christus est Messias promissus. E.

Est verus Deus & verus homo.

11. Sextus modus sive Proprius .2. est singularis negatus, qui omnes partes quidem habet proprias; propositionem verò & conclusionem negatas: assumptionem affirmatam, ut:

Vox clamantis in deserto non est Christus.

Ioannes est vox clamantis in deserto. E.

Ioannes non est Christus.

Prime Figure sunt hi.

CANONES.

1. In prima figura medius terminus est subjectum in majori, & prædicatum in minori.

2. In prima figura processus fit ab universali ad particulare; sive à genere ad speciem.

In prima figura propositio major semper sit universalis aut propria. Itaque

3. In prima figura assumptio semper sit affirmativa, nunquam negativa.

CAPUT XVI.

I. SECUNDA FIGURA

simplicis Syllogismi est, in qua argumentum tertium (*medius terminus*) est consequens pars (*prædicatum*) in utraque præmissa, cum conclusione semper negata.

2. Modi hujus figuræ communes sunt quatuor: Duo universales: *Cesare*, *Camestres*: Duo particulares; *Festino*, *Baroco*. Quibus adduntur duo singulares sive proprii.

3. Primus modus universalis vocatur *Cesare*, qui pro-

E

posi-

positionem & conclusionem habet universales negativas: assumptionem verò universalem affirmativam, ut:

Ce Nullus avarus est vir bonus.

sa Omnis Philosophus verè Christianus est vir bonus. E.

re. Nullus Philosophus verè Christianus est avarus.

4. Secundus modus universalis est *Camestres*: qui propositionem habet universalem affirmativam: assumptionem & conclusionem universales negativas, ut:

Ca Omnia bona faciunt possessores meliores.

me Nulla voluptates corporis faciunt possessores meliores. E.

stres. Nulla voluptates corporis sunt bona.

5. Tertius modus particularis primus est *Festino*, qui propositionem habet universalem negativam, assumptionem particularem affirmativam, conclusionem particularem negativam, ut:

Fe Nullus dives plura cupit.

fti Euclio plura cupit E.

no. Euclio non est dives.

6. Quartus modus particularis secundus est *Baroco*, qui propositionem habet universalem affirmativam, assumptionem & conclusionem particularem negativam, ut:

Ba Omnis qui peccat in Sp. S. desperat.

ro Petrus abnegando Christum non desperat. E.

co. Petrus non peccat in Sp. sanctum.

7. Quintus modus specialis seu proprius primus est, qui utramque præmissam habet propriam: propositionem verò & conclusionem negatas, assumptionem affirmatam, ut:

Agefilaus non est pictus ab Apelle.

Alexander est pictus ab Apelle. E.

Alexander non est Agefilaus.

8. Sextus & ultimus modus specialis seu proprius secundus est, qui propositionem habet affirmatam, assumptionem verò & conclusionem negatas, ut:

Messias debuit baptizare Sp. S. & igne.

Joannes non baptizavit Sp. S. & igne. E.

Joane

Joannes non est Messias.

Secunda figura sunt hi

CANONES

1. In secunda figura argumentum tertium sit consequens sive prædicatum in utraq; præmissa, sive in propositione & in assumptione.

2. In secunda figura propositio semper sit universalis, aut propria, nunquam particularis.

3. In secundâ figurâ tantum fiunt Syllogismi negativi.

In secundâ figurâ conclusio semper sit negativa.

In secundâ figurâ ne sint merè affirmantes.

In secundâ figurâ ex puris affirmativis nihil sequitur.

In secundâ figurâ præmissarum altera est negativa.

CAPUT XVII.

I. TERTIA FIGURA

Syllogismi simplicis est, in quâ argumentum tertium (*medius terminus*) est pars antecedens (*subjectum*) in utraq; præmissa, hoc est, in propositione & in assumptione, cum conclusione semper particulari.

2. Modi ejus sunt octo: Duo universales; *Darapti*, *Felapton*; Quatuor particulares, *Disamis*, *Datifi*, *Bocardo*, *Ferison*. Quibus adduntur duo singulares sive proprii.

3. Primus modus universalis affirmatus est *Darapti*, qui habet universalem propositionem & assumptionem, conclusionem particularem affirmatam, ut:

Da Omnis fides in Christum beat.

ra Omnis fides in Christum est donum Sp. S. E.

pti. Quoddam donum, Sp. S. beat.

4. Secundus modus negatus universalis est *Felapton*, qui propositionem habet universalem negativam, assumptionem universalem affirmativam; conclusionem particularem negativam, ut:

Fe Nullum opprobrium in Spiritum S. remittitur.

la Omne opprobrium in Sp. S. est peccatum, E.

pton. Quoddam peccatum non remittitur.

5. Tertius modus affirmatus particularis primus est *Disamis*, qui propositionem & conclusionem habet particulares affirmativas, assumptionem universalem affirmativam, ut:

Di *Quaedam charitas est sempiterna.*

sa *Omnis charitas est affectio. E.*

mis. *Quaedam affectio est sempiterna.*

6. Quartus modus affirmatus particularis secundus est *Datisi*: qui propositionem habet universalem, assumptionem & conclusionem particulares affirmatas, ut:

Da *Omnis sapiens est laudabilis.*

ti *Quidam sapiens est pauper. E.*

si. *Quidam pauper est laudabilis.*

7. Quintus modus Negatus particularis 'primus' est *Bocardo*; qui propositionem & conclusionem habet particulares negativas, assumptionem universalem affirmativam, ut:

Bo *Quidam esus carniū, si scandalum affert, non est liber.*

cat *Omnis esus carniū est indifferens. E.*

do. *Quaedam res indifferens non est libera.*

8. Sextus modus Negatus particularis secundus est *Ferison*; qui propositionem habet universalem negativam, assumptionem particularem affirmativam, conclusionem particularem negativam, ut:

Fe *Nullus Pharisæismus est dignus cælesti vitâ.*

ri *Quidam Pharisæismus est iustitia. E.*

son. *Quaedam iustitia cælesti vitâ non est digna.*

9. Septimus modus seu specialis primus est proprius affirmatus, qui constat omnibus partibus affirmatis, ut:

Abel est pressus cruce.

Abel est sanctus. E.

Quidam sancti sunt pressi cruce.

10. Octavus modus seu singularis secundus est proprius negatus, qui constat propositione & conclusione negatis, assumptione affirmata, ut:

Paulus

Paulus non fuit reiectus à Deo.

Paulus fuit Israelita. E.

Quidam Israelita non sunt reiecti à Deo.

Tertia figura sunt hi

CANONES.

In tertiâ figura argumentum tertium sit antecedens in utraque præmissâ.

2. In tertiâ figurâ assumptio semper sit affirmata.
3. In tertiâ figurâ semper fit processus à specie ad genus. *Itaq.*
4. In tertia figura conclusio debet semper esse particularis aut propria, nunquam universalis.

CAPUT XVIII.

I. SYLLOGISMUS COMPOSITUS

est, in quo tota quæstio est pars altera propositionis compositæ: argumentum (*tertium*) est pars reliqua, quæ semper assumitur.

2. Assumere hæc est, ita repetere in assumptione alteram propositionis partem, sicut erat in ipsâ propositione majori disposita, affirmantem sc. affirmatè, negantem verò negatè.

3. Tollere verò est specialiter contradicere, hoc est, quod in propositionis parte aliqua affirmatur, negare; vel quod negatur, affirmare, ut: *Aut fide justificamur aut operibus. At non justificamur operibus. E. fide.* Hic in assumptione tollitur sive negatur consequens, quod in majore fuit affirmatum.

Eius sunt hi generales

CANONES.

1. In Syllogismo composito semper necesse est totam quæstionem esse alteram propositionis partem; argumentum verò tertium alteram.
2. In Syllogismo composito propositio semper sit affirmativa, nunquam negativa.
3. Tertium argumentum seu medius terminus semper est assumptio, & altera pars propositionis, ex qua sumitur.

E 3

4. Syl

4. Syllogismus compositus est vel Connexus vel Disjunctus.

5. SYLLOGISMUS CONNEXUS

est Syllogismus compositus, cujus propositio est connexa. Connexiva autem propositio est, quæ habet appositam conjunctionem *Si*: quæ & *conditio* dicitur.

Ejus sunt hi CANONES

1. In Syllogismo connexo evidentius signum est particula connexiva *Si*: sed tamen syllogismus connexus est etiam absq; conditionali illâ, ut: *Orto sole necesse est in hemisphærio etiam diem esse. Sed jam ortus est. E. pro eo. Si sol ortus est. Postquam homo privatus est imagine Dei, non amplius eam habet, id est, Si homo*

2. Interdum propositio in connexis constat relatione temporis sine conjunctione illâ Grammaticâ, ut: *Quando homo currit, movetur. Sed currit. E. id est. Si homo currit.*

3. Nonnunquam dispositio Syllogismi connexi est cryptica & contracta, ut: *Si Deus adest animus, ut certe est, nobilis colendus est.*

6. Estque duorum modorum, primi vel secundi.

7. PRIMUS MODUS

Syllogismi connexi est, qui assumit antecedens & concludit consequens, ut: *Si Petrus credit salvabitur. Sed Petrus credit. E. Petrus salvabitur*

Compendium sive λογισμὸς concludendi in hoc modo per centas formulas adhiberi potest, ut: *Sed illud: igitur hoc. Sed prius est verum: E. & posterius. Verum antecedens. E. & consequens.*

Connexi primi modi est hic

CANON.

In Syllogismo connexo primo à positione (assumptione, repetitione in assumptione) antecedentis ad positionem (conclusionem) consequentis V. C. At non contra. A positione seu assumptione consequentis ad positionem antecedentis valet consequentia, ut: *N. V. C. si Mopsus est doctus, est homo. At qui est homo. E. est doctus.*

8. SECUNDUS MODUS

Syllogismi connexi est, qui tollit consequens, ut tollat antecedens, ut: *Si per legem justificaremur cum Christus frustra mortuus esset. Sed Christus frustra mortuus non est. Ergo per legem non justificabimur.*

Ασγότερον ④ seu compendium concludendi hæc est: *Non hoc: Ergo illud Secundum falsum: Ergo & primum. Consequens falsum. Ergo & Antecedens.*

Connexi secundi est hic

CANON.

A remotione (destructione) consequentis ad remotionem (destructionem) antecedentis valet consequentia. At non contra: A destructione antecedentis ad destructionem consequentis V. C. ut: *Si est homo, est animal. Sed non est homo. Ergo non est animal.*

CAPUT XIX.

I. SYLLOGISMUS DISJUNCTUS

est Syllogismus compositus, cujus propositio est disjunctiva. Disjunctiva est, quæ habet præpositam particulam disjunctivam, *aut, sive, vel,* hisq; æquipollentem aliam.

Ejus sunt hi Generales.

CANONES.

1. In Syllogismo Disjuncto propositio sit partibus omnibus affirmata, ut: *Aut ex lege justificamur, aut ex fide. Sed non ex lege. Ergo ex fide.*

2. In Disjuncto membra sint necessaria & immediata.

3. In Disjuncto membra non sint subordinata.

4. In Disjuncto omnia membra perfecte & plene enumerentur.

2. Syllogismi disjuncti modi sunt duo: primis Generalis, secundus Specialis.

3. GENERALIS sive

Primus modus Syllogismi disjuncti est, qui tollit unum, & reliquum concludit, hoc est, qui sive posterius negat tanquam falsum: alterum verò in conclusione

E 4

tanquam

tanquam verum concludit, ut: *Aut fide justificamur, aut operibus; At non operibus. E. fide.*

Disjuncti primi modi sunt hi

CANONES

1. In Disjuncto primi modi Assumptio semper esto negata: Conclusio autem affirmata, ut: *Aut dies est, aut nox est. Sed nox non est. E. dies est.*

2. A remotione unius ad positionem reliquæ partis V.C.

Stuprum asserens virgini, aut ducat, aut dotet.

Non ducet. E. dotabit.

4. SPECIALIS five

secundus modus Syllogismi disjuncti est, qui assumit unum & tollit reliquum, hoc est, qui è membris propositionis unum in assumptione affirmat, sive prius, sive posterius, reliqua in conclusione negat, ut: *Aut fide justificamur, aut operibus, aut utroq. Sed solâ fide justificamur, E. nec operibus nec utroque simul justificamur.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. In Syllogismo disjuncto secundi modi assumptio semper esto affirmata; conclusio sit negata.

2. A positione unius ad destructionem aliarum partium valet consequentia.

CAPUT XX.

1. SYLLOGISMUS CRYPTICUS

est, cuius naturalis dispositio certis crypsibus occultatur vel immutatur.

2. Estque triplex, Enthymema, Prosyllogismus, & Syllogismus in versus.

3. ENTHYMEMA

est Syllogismus imperfectus, cui pars aliqua deest, sive sit propositio, sive assumptio, sive conclusio.

4. Enthymema Syllogismi simplicis est, cum vel antecedens, vel consequens pars conclusionis reperitur in ante.

antecedente Enthymematis, ut: *Tyrannis est violenta. E. Tyrannis non est perpetua. Bona sunt expetenda. E. & virtus est expetenda.*

6. Enthymema Syllogismi compositi est, cum neutra pars conclusionis repetitur in antecedente Enthymematis, & fit solum ex assumptione & conclusione, ut: *Virtus est appetenda. E. vitium est fugiendum.*

7. Enthymemati subjicitur Inductio & Exemplum.

8. INDUCTIO

est Syllogismus imperfectus, in quo ex collectione singularium infertur universale, ut: *Grammatica usu comparatur: Rhetorica usu comparatur: Idem Dialectica, Arithmetica. E. omnes artes usu comparantur.*

Inductionis sunt hi.

CANONES.

1. Inductio debet colligere omnia singularia.
2. Inductio debet vacare omni æquivocatione.
3. Fundamentum consequentiæ in inductione est.
 1. Quod individuorum collectio nihil aliud est, quam generalis enunciatio.
 2. Quod partes simul sumptæ sunt realiter idem cum toto.

9. EXEMPLUM

est Syllogismus imperfectus, quo singulare unum per aliquod ejusdem generis singulare propter similem rationem confirmatur: seu: quæ quæstionis singularis medium (*argumentum Tertium*) sumitur ab exemplo singulari, ut: *Israelita puniti sunt propter idololatriam & scortationem. E. & nos puniemur. Abrahamus fuit fide justificatus. E. etiam credentes alii.*

Ejus sunt hi

CANONES.

1. De exemplis paribus & similibus idem est iudicium.
2. In exemplis necesse est, ut individua sint ejusdem generis, hoc est, contineantur sub aliquo simili & universali.

Itaque

Cum dissimilis est factorum, personarum, & circum-

E S

cum-

cumstantiarum ratio, non V. C. ut: Paulus persecutor Eccle-
siae fuit receptus in gratiam. E. & Julianus Apostata.

CAPUT XXI.

I. PROSYLLOGISMUS

est cryptus Syllogismi, cum præter propositionem, assump-
tionem & conclusionem Syllogismi principalis aliquid
accedit.

2. Estque vel amplificans saltem, vel approbans.

3. Prosylogismus amplificans est, quo vel propositio
vel assumptio, vel conclusio amplificatur ad occultam
artificiofam dispositionem, ut: *Turbatus non bene utitur
ratione. Sicut enim oculus turbatus & reliquæ partes corpo-
ris totumq; corpus à statu motum deest officio suo.*

*Sapiens autem optime utitur ratione. Sicut animi munus
est ratione recte uti. Nunquam igitur perturbatus est.*

4. Prosylogismus approbans est alicujus præmissæ
in principali Syllogismo, quæ in dubium vocatur, vel vo-
cari possit, approbatio, ut: *Imago Dei est immortalis. Nam
mortale non potest esse imago immortalis. Anima est imago
Dei, quia Moyses hominem ad imaginem Dei creatum esse
ait. Anima igitur est immortalis.*

5. Ad Prosylogismum pertinet Sorites & Dilemma,

6. SORITES

est Syllogismus imperfectus, in quo per enthymemati-
cam progressionem præmissæ plures coacervantur ita, ut
ex parte primæ & ultimæ fiat conclusio, ut:

Quod bonum est, id est optabile:

Quod optabile est, id est expetendum:

Quod expetendum est, id est laudabile:

Quod laudabile est, id est honestum. E.

Quod bonum est, est honestum.

Sorites sunt hi

CANONES.

1. Sorites ad minimum constabit enunciationibus
quatuor.

2. Omnes Sorites debent esse affirmati.

*Itaq;
Sorites*

Soritæ negativi sunt vitiosi.

3. Si nna Soritis propositio sophistica, fortuita vel falsa est, totus Sorites negatur.

7. DILEMMA

est Syllogismus imperfectus, quo quæstio duobus argumentis immediatè contrariis, quorum alterum adversarius concedere necesse habet, concluditur: utrumvis autem adversarius concesserit, contra eum concluditur.

Ejus modi sunt duo.

9. Primus modus est, cum in principali Syllogismo utrumq; argumentum contrarium, cum quæstione ita disponitur, ut utroque negato quæstio negetur, & altera præmissarum dubia prosyllogismo, quo utrumq; argumentum concluditur, approbetur, ut: *Si homines possunt legem Dei implere, aut electi eam implebunt aut reprobi. Sed nec reprobi implent eam, alioqui non damnarentur: nec electi, alioqui non opus esset eis morte Christi. Ergo nulli homines implent eam.*

10. Secundus modus est, cum in principali Syllogismo alterum tantum argumentum contrarium concluditur, prosyllogismo autem præoccupatur & refutatur illud argumentum, quod adversarius contra assumptionem tanquam contrarium objicere poterat, ut: *Si Titius improbus est, cur eo tam familiariter uteris; sin probus, cur eum accusas tam graviter?*

CANON de Dilemmate.

Si contraria, quæ disjunguntur in Dilemmate, sunt immediata, & utrumq; est verum, & utrumq; non facit pro adversario, Dilemma firmum est.

CAPIT XXXII.

SYLLOGISMUS INVERSUS

est Syllogismus crypticus, in quo ordo naturalis partium invertitur & transponitur.

Quicquid est spiritus, in spiritu etiam colendum. E. E. Deus est colendus. Quia Deus est spiritus. Hic assumptio ponitur pro conclusionem: Homo est ratione præditus. E. est animal.

rationale. Nam quicquid ratione præditum est, illud est animal rationale. Hic propositio ponitur loco conclusionis.

Ejus est hic

CANON.

Ut singula ordine judicentur in Syllogismo in hujusmodi partium traiectione pars qualibet in naturalem artis locum redigenda est, propositio sc. in primum, assumptio in secundum, conclusio in tertium.

Tantum de syllogismo ejusdemq; affectionibus, superest Methodus.

CAPUT XXIII.

I. METHODUS

est dianoisia variorum axiomaticum homogeneorum à generalibus ad specialia procedens.

Ejus sunt hi Generales.

CANONES.

1. Processus Methodi ordinem rerum naturalem imitetur. Naturam enim in ordinando sequimur.

1. In Methodo præcedant. 1. naturâ priora. 2. simpliciora. 3. notiora, manifestiora, clariora. 4. generaliora, universaliora, communiora: sequantur naturâ posteriora, composita, obscuriora, specialiora.

3. Membra Methodi sint varia, sed tamen finita & determinata.

4. Methodi membra omnia sint homogenea.

5. Methodi membra transitionum forma seu vinculo legitime connectantur.

6. In Methodo nulla pars desit, nulla supersit.

7. In Methodo non immisceantur declarationes ex aliis, neq; axiomata negata, atque tributa communia ponantur.

2. Methodus naturaliter est unica tantum, modi verò ejusdem distincti sunt varii.

3. Est vel Universalis vel Particularis.

4. UNIVERSALIS est, qua integrum disciplinæ (*scientiæ, artis*) alicujus Systema legitime disponitur.

6. Me-

6. Methodus **SYNTHETICA** est, quæ ab universali ad particularia, & à simplicibus procedit ad composita. *Talis est in scientiis Theoricis, utpote Physica, Metaphysica, Mathematica.*

7. Methodus **ANALYTICA** est, quæ procedit à fine ad principia, à compositis ad simplicia.

Talis est in disciplinis practicis, utpote Ethica, Medicina, Architectonica, aliisq; artibus operatricibus.

CAPUT XXIV.

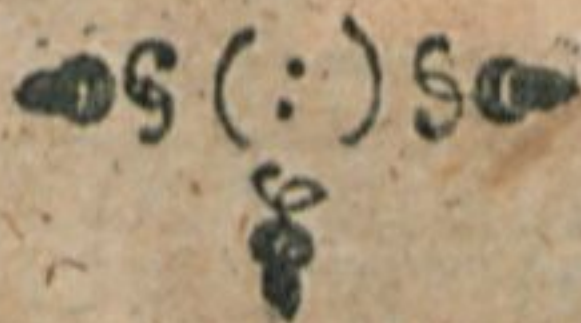
Methodus particularis est, quâ certum aliquod & speciale thema disponitur.

2. Estque vel thematis Simplicis, vel compositi.

3. Methodus thematis simplicis est, quâ thema simplex legitime tractatur

4. Methodus thematis conjuncti est, quâ thema conjunctum legitime pertractatur.

F I N I S.

M

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or a series of entries.

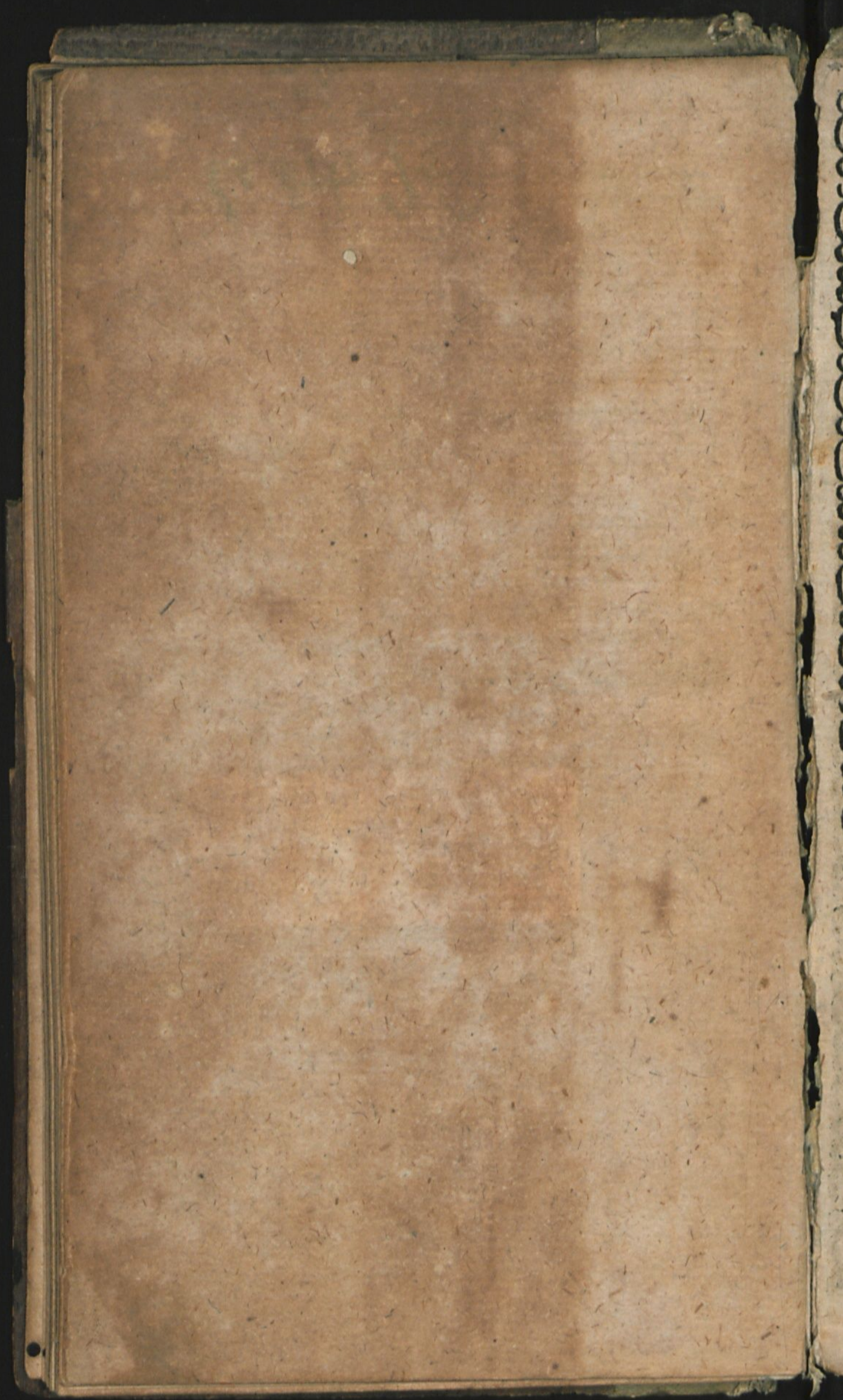
Fl 447

ULB Halle

3

007 393 539

New Salen.

Planeten Lauff/

- 1 f Longinus
- 2 **3** i Advent
- 3 a Cassianus
- 4 b Barbara
- 5 c Seraphia
- 6 d Nicolaus
- 7 e Agatha
- 8 f Mar. empf.
- Es werden Zeichen
- 9 **2** Joachin
- 10 a Judith
- 11 b Damasus
- 12 c Eptmachus

DECEMBER.

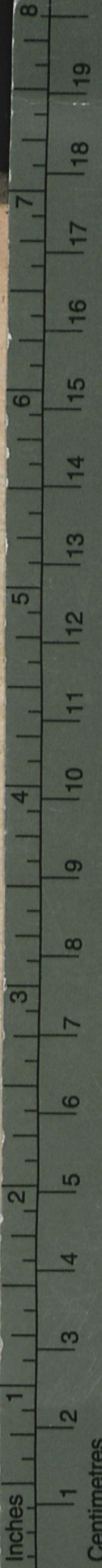
20. gr. 6. / . 7. h 25. gr. 32. / . M. D Oc. Dir. 13. gr.

24 D v. Luna offendit lib. II vnfreundlich
 tung Christi/ Matb. 21. schnee
 4. spnd. III cul. c. D tr. inf. prase. dies. Ia.
 24 D 9 N. Secht hofseich
 Cap. Herc. cul. mit wind vnd schnee
 8/2 3. v. 8 D N. bis zum Ende hinaus
 Arcurus oc. c. 2 / 0 2 D v. 0 2 D N. **RW**
 12 / 1 / 5 N. Luna orta v. teg. v. ob. Spic.
 chehen/ luce 21. **GEWA** ein windig wetter
 D h D r. in 25 gr. 21 / .
 2 Aufg. 8 / 17. Znterg. 3 / 43. Tag. 7 / 26. N. 6 / 34
MESE W K **MESE W K**
 24 3 N. Preced. corn. v or. c. 2 / . iimlich
 S. 8 / 8 N in 25. g. 37. m. 23 K / bald schnee
 A. E. i. o. v. 5. 4. 3. 2. 1. 0. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Alt Salend.

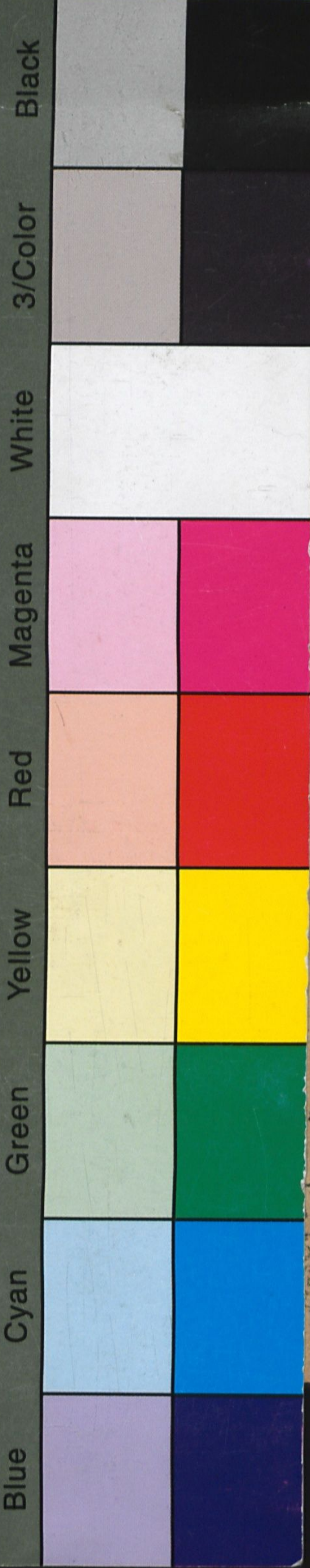
5 1. J. M. A. Oc.

- 21 c Mar offer.
- Ev. Matb. 24
- 22 **25** Cecilia
- 23 c Clemens
- 24 f Ehr. fogen.
- 25 g Catharina
- 26 a Conradus
- 27 b Virgilius
- 28 c Gäntherus
- Evangel. Matb 21
- 29 **1** Advent
- 30 **Andreas**
- Ehrifmon.
- 1 f Longinus
- 2 g Candida
- 3 a Cassianus

Farbkarte #13

B.I.G.

ome Præceptorum
LECTICÆ,
in usum
ASSICORUM
rum ex institutioni
Logicis compendio-
sè collecta.

à
VRADO DIETE-
D, SS. THEOLOG. D.
phia Ulmenis Pastore &
Superintenden-
te.

sūm ex libris
mei Melchioris
Friederici à
amitzko
abaz.
us heredum Thomæ Schüreri
& Matthiæ Gotzii.

ANNO MDCXXXVI.

